

Hrvatski bankarski sustav

Klarić, Tomislav

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Karlovac University of Applied Sciences / Veleučilište u Karlovcu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:128:737568>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-17**

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
Karlovac University of Applied Sciences

Repository / Repozitorij:

[Repository of Karlovac University of Applied Sciences - Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
POSLOVNI ODJEL
POSLOVNO UPRAVLJANJE

Tomislav Klarić

HRVATSKI BANKARSKI SUSTAV

ZAVRŠNI RAD

Karlovac, studeni 2016.

Tomislav Klarić

HRVATSKI BANKARSKI SUSTAV

ZAVRŠNI RAD

Veleučilište u Karlovcu

Poslovni odjel

Poslovno upravljanje

Kolegij: Financije i bankarstvo

Mentor: mr. sc. Željko Martišković

Matični broj studenta: 0619414022

Karlovac, studeni 2016.

U prvom redu, zahvaljujem se svome mentoru mr. sc. Željku Martiškoviću, uz čije sam znanstvene i stručne savjete oblikovao temu te koji mi je pomogao u izradi ovog završnog rada. Također se zahvaljujem autorima, čiju sam literaturu koristio prilikom izrade rada.

Veliko hvala mojim roditeljima koji su vjerovali u mene, koji su mi neizmjereno pomagali prilikom studiranja i bez kojih bih teško ostvario ovaj uspjeh.

Posebno hvala Dunji, koja me je motivirala i poticala, koja je uvijek bila podrška i uvijek je bila uz mene.

Želim se zahvaliti i svim djelatnicima Veleučilišta u Karlovcu koji su svojim radom pomogli u stjecanju moga znanja. I na kraju, hvala svim mojim kolegama koji su mi uljepšali vrijeme provedeno na fakultetu.

SAŽETAK

Glavni cilj i svrha ovog završnog rada je objasniti važnost Hrvatskog bankarskog sustava te usvojiti sve važne termine koji se tiču navedene teme pristupnog rada.

Analiziranjem i istraživanjem prikupljene su brojne informacije i činjenice o bankarstvu kao znanosti koje su iskorištene za formiranje ovoga rada. Glavni poslovi kojim se bankarski sustav bavi su držanje depozita te izdavanje kredita, a uglavnom se sastoji od središnje banke, poslovnih banaka te štednih i drugih financijskih institucija.

Rad se sastoji od dvije velike cjeline. Prva cjelina je teoretska i odnosi se općenito na bankarstvo, dok druga cjelina analizira Hrvatski bankarski sustav.

Ključne riječi: banka, bankarski poslovi, bankarstvo, depozit, Hrvatska narodna banka, kredit, rizik

SUMMARY

The main objective and purpose of this paper is to explain the importance of Croatian banking system and all important terms relating to the theme in the access operations.

Informations and facts about banking industry, which are used to form this work, were collected by analyze and research. Main activities of banking system are holding of deposits, issuing loans, and mainly consists of central bank, commercial banks and savings and other financial institutions.

The work consists of two major parts. The first part is theoretical and generally refers to banking, while the second part analyzes Croatian banking system.

Keywords: bank, banking transactions, banking, deposit, Croatian National Bank, credit, risk

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. OPĆENITO O BANKARSTVU.....	2
2.1. POVIJESNI RAZVOJ BANKARSTVA.....	2
2.2. POVIJESNI RAZVOJ BANKARSTVA U HRVATSKOJ.....	5
2.3. PODJELA BANAKA.....	7
2.3.1. Središnje banke.....	9
2.3.2. Depozitno-kreditne banke.....	10
2.3.3. Specijalizirane banke.....	11
2.3.4. Univerzalne banke.....	11
2.3.5. Štedionice.....	12
2.4. NAČELA BANKARSKOG POSLOVANJA.....	13
2.4.1. Načelo poslovnosti i urednog poslovanja.....	13
2.4.2. Načelo profitabilnosti.....	14
2.4.3. Načelo likvidnosti.....	15
2.4.4. Načelo sigurnosti i efikasnosti ulaganja.....	16
3. BANKARSKI POSLOVI.....	18
3.1. PASIVNI BANKARSKI POSLOVI.....	18
3.1.1. Kratkoročni pasivni bankarski poslovi.....	19
3.1.2. Dugoročni pasivni bankarski poslovi.....	21
3.2. AKTIVNI BANKARSKI POSLOVI.....	22
3.2.1. Vrste kredita.....	22
3.2.2. Funkcije kredita.....	25
3.3. POSREDNIČKI BANKARSKI POSLOVI.....	26
3.4. VLASTITI BANKARSKI POSLOVI.....	27
3.5. UGOVORNO-KONTROLNI BANKARSKI POSLOVI.....	28
3.6. RIZICI U BANKARSKOM POSLOVANJU.....	28
3.6.1. Kreditni rizik.....	30
3.6.2. Tržišni rizik.....	31
3.6.3. Operativni rizik.....	32
4. HRVATSKI BANKARSKI SUSTAV.....	34
4.1. HRVATSKA NARODNA BANKA.....	34

4.1.1. Ciljevi i zadaci Hrvatske narodne banke.....	36
4.1.2. Ustroj i upravljanje Hrvatske narodne banke.....	38
4.1.3. Monetarna politika Hrvatske narodne banke.....	40
4.1.4. Međunarodne pričuve.....	43
4.2. POSLOVNE BANKE.....	44
4.2.1. Vlasnička struktura.....	45
4.2.2. Imovina.....	46
4.2.3. Kapital i obveze.....	48
4.2.4. Profitabilnost.....	50
4.3. RAZLIKE SREDIŠNJE BANKE U ODNOSU NA POSLOVNE BANKE...	53
5. ZAKLJUČAK.....	55
LITERATURA.....	56

1. UVOD

Tema rada je „Hrvatski bankarski sustav“. Radi se o iznimno važnoj, poučnoj i prije svega interesantnoj temi. Bankarski sustav je nešto bez čega se danas suvremeno gospodarstvo jedne zemlje ne može niti zamisliti. Stanovništvo, razne organizacije, državne institucije, poduzetništvo bez obzira na veličinu te brojni drugi, svi su oni danas, više ili manje ovisni o bankarskom sustavu. Bankarski asortiman proizvoda i usluga iz dana u dan se razvija i sve je širi i pristupačniji građanima. Dakako, brojne usluge su danas i nepoznanica većini građana, ali oni klasični poslovi, kao što su štednja, kreditiranje, kartično poslovanje i sl., dobro su poznati svima. Dakle, radi se o dosta dinamičnoj temi koja je društvene, političke, ali prije svega ekonomske prirode.

Rad je osmišljen i koncipiran od ukupno tri velika dijela, odnosno poglavlja. Prva dva poglavlja odnose se na teoretski dio bankarskog poslovanja općenito, dok treće poglavlje obrađuje „Hrvatski bankarski sustav“, koji je i tema samog rada u konačnici. U prvom dijelu biti će govora o osnovama bankarstva. Prvo poglavlje započinje povijesnim pregledom razvoja bankarstva, kako svjetskog, tako i onoga u našoj zemlji. Pojava bankarstva seže u daleku, reklo bi se primitivnu ljudsku povijest i prati njegov razvoj sve do bankarstva kakvo danas poznajemo. Nadalje, u okviru poglavlja saznaje se podjela banaka po raznim kriterijima te detaljna obrada vrsta banaka po jednom od kriterija. Isto tako, obrađena su i načela kojih se svaka banka mora pridržavati u okviru svoga poslovanja. Drugo poglavlje rada prvenstveno govori o bankarskim poslovima. Dakle, donosi podjelu i detaljni opis svakoga posla. U okviru poglavlja, pri samom kraju nalaze se i rizici s kojima se banke mogu susresti u svom poslovanju.

Treći, posljednji dio rada odnosi se na sam nacionalni bankarski sustav. Prvi dio poglavlja obrađuje središnju banku Republike Hrvatske, odnosno Hrvatsku narodnu banku, točnije, trenutak kada je nastala, povijesni razvoj, njene ciljeve i zadatke, ustroj i upravljanje, način provođenja nacionalne monetarne politike te način upravljanja međunarodnim pričuvama. Drugi dio poglavlja je rezerviran za poslovne banke. Dio je to koji obrađuje njihovu vlasničku strukturu, imovinu, kapital i obveze te u konačnici i profitabilnost samih banaka. I na kraju samog poglavlja i rada još će biti nekoliko riječi o temeljnim razlikama između središnje banke i poslovnih banaka.

2. OPĆENITO O BANKARSTVU

Bankarsko poslovanje je ono koje obuhvaća držanje depozita te izdavanje kredita, odnosno, posuđivanje novca. Organizacija i funkcioniranje suvremenog bankarstva zasnovano je na kreditu, a sustav kredita moguć je uglavnom zbog razvoja bankarskog sustava. Bankari u načelu posluju s dugom; svojim i dugom drugih ljudi. Bankarski sustav uglavnom se sastoji od centralne banke, poslovnih banaka te štednih i drugih financijskih institucija.

Povijesno gledano bankarstvo se počelo razvijati tako što su bogati pojedinci svoj novac posuđivali trgovcima, a svoj pravi procvat doživjelo je tek kada se razvio običaj polaganja novca na čuvanje kod zlatara. Zlatari su shvatili da je samo mali dio novca potreban za zadovoljavanje tekućih potreba pa su razvili unosnu praksu posuđivanja viškova novca uz kamatu za koje su iz iskustva procjenjivali da im nisu potrebni. U igru su ušli i drugi pojedinci pa se razvila praksa izdavanja novčanica isplativih na zahtjev donosioca.¹

2.1. POVIJESNI RAZVOJ BANKARSTVA

Pojava bankarstva usko je vezana uz pojavu novca, kao specifične robe. Danas je nemoguće točno vremenski odrediti kada je nastala prva banka, odnosno, institucija koja se bavila barem jednim poslom poznatim pod pojmom bankarskog posla.

Prema nekim izvorima, smatra se kako je začetke bankarskog poslovanja moguće naći u davnom 35. stoljeću pr. Kr. u Srednjoj Aziji. Tada su sumeranski svećenici u svojim hramovima obnašali poslove koje danas nazivamo bankarskim poslovima. U tadašnje doba, svećenici su bili pismeni za razliku od većine ljudi, a i bili su najobrazovaniji ljudi svoga vremena pa su se mogli baviti poslovima oko novca te su udarili temelje prapočetka bankarstva.

Nadalje, u staroj Grčkoj, u 7. stoljeću pr. Kr. pojavljuju se prvi privatni bankari koji su se nazivali trapeziti (grč. trapeza – klupa) i bavili se novčanim poslovima. Ondje se javljaju i prve državne banke čije je osnivanje trebalo spriječiti prekomjerno bogaćenje bankara i

¹ Bankarstvo, <http://limun.hr/main.aspx?id=27399> (29.07.2016.)

smanjiti teret zaduživanja stanovništva. No nažalost, učinkovitost tih državnih banaka je bila znatno manja nego onih koje su poslovale na tržišnim principima.

U isto vrijeme, rimska osvajanja dovode do razvoja trgovine i gospodarstva uopće. Postupno se stvaraju pravni okviri za cjelokupni život, što u konačnici rezultira i daljnjim razvojem bankarstva. Rimski bankari, koji su se nazivali argentari (lat. argentum – srebro), postaju zahvaljujući povlasticama dobivenim od države posebna klasa koja je financirala praktički sve ostale klase Rimskoga carstva. Zbog svega navedenog, stekli su ogromno bogatstvo, ali i moć koja je nekada bila i veća od vladajuće klase. Zanimljivo je, kako su rimski bankari već tada baratali pojmovima žiro i tekući račun.²

Nešto kasnije, u 6. stoljeću pr. Kr., u Babilonu je djelovala bankarska kuća Igibi, koja je primala depozite uz plaćanje kamata te odobravala kredite uz naplatu kamata. Ovakve poslove su također obavljali već spomenuti trapezari i argentari te su često nazivani „zelenošima“ zbog posuđivanja novca uz visoke kamate. Zanimljivo je kako je ovaj pojam zadržan do danas.

U razvoju bankarstva 12. stoljeće je posebno zanimljivo jer se ono razvilo kao zasebna i vrlo profitabilna djelatnost kojom se financirala prekomorska, ali i kopnena trgovina. U tom razdoblju u Genovi djeluju poznati bankari koji se bave i mjenjačkim i kreditnim poslovima. Isto tako, širenje bankarskih filijala u stranim zemljama i vodećim trgovačkim središtima bilo je specifično za bankare iz talijanske pokrajine Lombardije.

Tragom dotadašnjih zbivanja, pojavila se i prva banka u pravom smislu te riječi, gdje drugdje nego u Italiji, točnije u Genovi 1407. godine pod imenom Casa di San Giorgio. Prva banka se osim davanja zajmova te primanja depozita bavila i posredovanjem u plaćanju među trgovačkim središtima.

Po uzoru na Italiju, tijekom 16. i 17. stoljeća, banke se osnivaju i u drugim zemljama. Amsterdamska banka iz 1609. godine, ne samo da je pružala uslugu čuvanja novca za svoje komitente uz naknadu troškova pohrane, nego je i uvela jednu novinu u bankarsko poslovanje. Deponiranje novca banka je vodila upisivanjem težine čistog metala na račun komitenta u

² Srb, V., Matić, B.: Bankarsko poslovanje, Ekonomski fakultet u Osijeku, Osijek, 2003.

banci. Ako bi komitent htio, banka bi po njegovom nalogu prenijela iznos salda na računu u korist računa bilo kojeg drugog komitenta banke. Time je Amsterdamska banka u praksu uvela bezgotovinsko plaćanje među svojim komitentima.

U 17. stoljeću pojavile su se i tzv. emisijske banke, odnosno, one koje su za iznos metalnog novca položenog u banku, izdavale donosiocima novčanice. Razdoblje je to u kojemu su gotovo sve banke ujedno bile i emisijske banke, ali i razdoblje karakteristično po brojnim bankrotima banaka. Uzrok tome bila je emisija novčanica ne samo na temelju položenog metalnog pokrića, već i na temelju odobrenih kredita bez zlatnog pokrića. U nestabilnim uvjetima (rat, suša, epidemija i sl.) kada su tipično ljudi masovno podizali metalni novac, pokazalo se da je emisija novca iznad zlatnog pokrića vrlo opasan posao. U onom trenutku kada bi svi imatelji novčanica zatražili njihovu konverziju u zlatni novac, ispostavilo bi se da u optjecaju istodobno cirkuliraju banknote izdane uz stvarno zlatno pokriće i banknote izdane kao instrument kredita.

Kako bi se izbjegao ovaj problem u budućnosti i situacije nekontrolirane i pretjerane emisije novčanica, pravo izdavanja novčanica ograničeno je samo na jednu nacionalnu emisijsku banku. Time je nastala podjela banaka na one koje imaju ovlaštenje emisije novčanica i one druge, koje takvo ovlaštenje nemaju. U daljnjem razvoju novčanih sustava, nacionalne emisijske banke postale su središnje monetarne institucije sa specifičnim ovlastima i ulogom u stvaranju i poništavanju novca unutar granica jedne zemlje, odnosno, kasnije unutar granica ekonomskih i monetarnih unija.

Paralelno s razvojem središnjeg bankarstva razvijao se segment poslovnog bankarstva koji je usmjeren na obavljanje klasičnih depozitnih i kreditnih poslova te pružanje financijskih usluga stanovništvu, poduzećima i drugim subjektima.³

Kada su klijenti shvatili skrivenu vrijednost svojih deponiranih sredstava profit banke postaje razlika između kamata plaćenih štedišama i naplaćenih kamata dužnicima. U 17. i 18. stoljeću posuđivači novca se postupno transformiraju u privatne banke. Tada se u Engleskoj primjerice, razne obitelji kovača koje su do tada isključivo prihvaćale novac na čuvanje počinju baviti posuđivanjem dijela pohranjenog novca. Do 18. stoljeća bankarstvo im je bilo

³ Lovrinović, I., Ivanov, M.: Monetarna politika, RriF plus, Zagreb, 2009.

osnovni posao. U to doba trgovina se širi prema sjevernoj Europi, što rezultira i pronalaskom načina prevladavanja problema platnog prometa i njegove sigurnosti. Tada nastaju privatne banke koje čak i danas u svojevrsnom obliku postoje (Medici, Rotchild), odnosno, banke u najrazvijenijim gradovima sjeverne Europe (Hamburg, Anvers, Antwerpen i dr.).⁴

2.2. POVIJESNI RAZVOJ BANKARSTVA U HRVATSKOJ

Hrvatska je za razliku od drugih zemalja i na području bankarstva imala niz svojih specifičnosti koje su proizlazile iz njenog državnog statusa. Praktički je do 1990. godine bila u sastavu drugih država uz manje ili više zastupljenu samostalnost. Logično, takvo stanje je moralo ostaviti duboki trag i na domaće bankarstvo. Konkretna situacija je od strane hrvatskih bankara zahtijevala brze promjene u cilju promjene i prilagođavanjima hrvatskim interesima i specifičnostima. Iz tog razloga, bankarski sustav razvija se na području današnje Hrvatske tek u prvoj polovici 19. stoljeća. To je vrijeme razvoja kapitalizma i začetka prvih financijskih institucija u našim krajevima.

Prije institucionalnog organiziranja bankarstva na područjima Hrvatske kreditnim poslovima su se bavila vlastela, crkva i pojedinci. U Dubrovačkoj Republici osnovan je 1671. godine založni zavod, preteča prve hrvatske banke. Gotovo dva stoljeća nakon toga, osnovana je Prva hrvatska štedionica, 1846. godine u Zagrebu koja je udarila temelje bankarstva u Hrvatskoj. S vremenom od skromne štedionice osnovane hrvatskim kapitalom postaje jedna od najznačajnijih i najvećih banaka svoga vremena i to ne samo na području Hrvatske. Nakon ove štedionice osnovane su brojne banke:

- Realna vjeresiona banka zemaljske vlade (1859. g. Zagreb),
- Hrvatska eskomptna banka (1868.),
- Hrvatska poljodjelska hipotekarna banka d.d. (1892.),
- Hrvatska poljodjelska banka d.d. (1902.),
- Prva hrvatska obrtna banka d.d. (1906.),
- Hrvatska sveopća kreditna banka d.d. (1913.),
- Osječka štedionica d.d. (1867.),
- Varaždinska štedionica d.d. (1868.),

⁴ Gregurek, M., Vidaković, N.: Bankarsko poslovanje, RriF plus, Zagreb, 2011.

- Čakovečka štedionica d.d. (1871.),
- Bjelovarska štedionica d.d. (1872.),
- Virovitička štedionica d.d. (1872.),
- Dionička štedionica u Križevcima (1872.).

Razvoj bankarstva bio je rezultat gospodarskih kretanja onoga vremena te ga je karakterizirala izrazito velika rascjepkanost, veliki broj malih privatnih banaka (koje su imale nisku koncentraciju kapitala) i odsustvo specijalizacije u bankarskim poslovima. No usprkos svemu, nakon Prvog svjetskog rata u Hrvatskoj je djelovalo čak 178 banaka. Većina se ovih banaka u svome poslovanju nije pridržavala osnovnih bankarskih principa, tako da je pojavom svjetske ekonomske krize, koja je trajala od 1929. do 1932. godine veliki broj ovih banaka doživio stečaj, likvidaciju ili fuziju s drugim bankama. Spomenuti gubici rezultirali su promjenom vlasničke strukture i većina banaka je prešla u vlasništvo države ili su postale poludržavne. Kako se kasnije pokazalo, bila je to opća tendencija toga razdoblja (državni kapitalizam).

Veoma važno mjesto u razvoju bankarstva u Hrvatskoj zauzima i Poštanska štedionica osnovana u Zagrebu 1920. godine, koja je predstavljala značajno mjesto za obavljanje gotovinskog i bezgotovinskog platnog prometa. Značaj poštanske štedionice proizlazi iz velikog broja dislociranih podružnica i službi pa prema tomu i dostupnosti usluga koje je pružala velikom broju korisnika.

Za vrijeme Nezavisne Države Hrvatske djeluje Hrvatska udružena banka, d.d. kao najjača poslovna banka, a tijekom Drugog svjetskog rata partizanska izvršna vlast (Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Hrvatske 1943. godine) uređuje financijska pitanja na teritoriju pod svojom kontrolom raspisivanjem dva javna zajma i emisijom obveznica. Nakon Drugog svjetskog rata dolazi do likvidacije svih privatnih banaka te se napuštaju tržišni principi u bankovnom poslovanju i prelazi se na administrativno-centralističko planiranje ne samo u bankarstvu već i u cjelokupnom gospodarstvu. Ovako postavljen i nadziran bankarski sustav, prije ili kasnije nije uspijevao udovoljiti zahtjevima gospodarskog života te je postajao sve veća kočnica razvoja.

Nakon ovog perioda uslijedilo je razdoblje tranzicije koje u nas traje od osamostaljenja do danas. Dakako, tranzicija obuhvaća i vrijeme koje se odnosi i na promjene u bankarskom

sustavu. Ovaj proces ima niz specifičnosti koje proizlaze velikim dijelom iz naslijeđenog stanja, ali i stanja ukupnih gospodarskih tijekova pri čemu ne treba zanemariti niti privatizaciju.⁵

2.3. PODJELA BANAKA

U literaturi postoji mnoštvo raznih podjela banaka, neke od najvažnijih slijede u nastavku. Kada se govori o pravnom obliku banke se obično dijele na:

1. privatne - vlasnici ovih banaka su privatne osobe, bez obzira na zakonski oblik u kojem se pojavljuju, npr. kao trgovac pojedinac, javno trgovačko društvo, komanditno društvo, dioničko društvo ili zadruga;
2. javnopravne - u kojima je vlasnik središnja država ili neka uža teritorijalno-politička jedinica, kao npr. federalna jedinica, županija, grad itd. i
3. povlaštene - one koje uživaju znatne zakonske povlastice, od kojih je najvažnija izdavanje novčanica. Nad poslovanjem tih banaka država obavlja nadzor i imenuje dio uprave i viših činovnika.

Sljedeća podjela odnosi se na vrste poslova koje banke obavljaju. Ove banke se uglavnom dijele na:

1. novčanične banke (novčarske, središnje, emisijske ustanove) – one koje izdaju novčanice i obavljaju razne poslove za državu.
2. Poslovne (komercijalne, depozitne, kreditne) banke – one koje prikupljaju slobodni kapital i štedne uloge te ih ulažu uglavnom u kratkoročne kreditne poslove. Bave se kratkoročnim financiranjem proizvodnje i prometa, odnosno, odobravaju kratkoročne kredite za financiranje proizvodnje i obrta, trgovine i sl. Obično imaju veliku mrežu podružnica.
3. Razvojne (investicijske) banke – ove banke se bave dugoročnim financiranjem gospodarskog razvoja. Drugim riječima, prikupljaju dugoročno slobodna sredstva štednje i dugoročnim ih kreditima usmjeravaju poduzetnicima za ulaganja u osnovna sredstva i u kapitalnu izgradnju. Mogu biti specijalizirane privatne poslovne banke,

⁵ Ekonomija i bankarstvo, <http://ekonomija-banke.blogspot.hr/2012/11/povijesni-razvoj-bankarstva-u-hrvatskoj.html> (01.08.2016.)

posebne državne banke, regionalne ili međunarodne banke (Međunarodna banka za obnovu i razvoj – International Bank for Reconstruction and Development, IBRD).

Još jedna podjela je i po širini poslovanja, kada se obično razlikuju univerzalne i specijalne banke. Univerzalne banke obavljaju sve poslove ili pak većinu bankovnih poslova za svoje komitente. Većina europskih (i hrvatskih) banaka univerzalne su banke, dok u anglo-američkom bankarstvu postoji strogo razlikovanje između poslovnih i investicijskih banaka, tako da je poslovnim bankama zabranjeno poslovanje vrijednosnicama, a investicijske banke ne mogu se baviti prikupljanjem depozita. Specijalne banke obavljaju samo pojedine vrste poslova ili opslužuju samo određenu vrstu klijenata.⁶ No, o ovoj podjeli će biti govora još nešto kasnije.

Nakon svih ovih podjela, teško je precizno odrediti koje vrste banaka su nastajale prije drugih, ali je moguće konstatirati da univerzalne banke najvjerojatnije prethode svim ostalim bankama. Sigurno da ova konstatacija nije apsolutno točna, budući da su se među prvim bankarskim poslovima prvenstveno javljali depozitni poslovi, ali i hipotekarni poslovi. Dakle, ove banke imaju i obilježja depozitarnih, ali i hipotekarnih banaka. Središnje banke, koje se još nazivaju i banke banaka, gotovo istovremeno nastaju kada i depozitne kreditne banke, a isto tako vremenski slijede i specijalizirane banke te štedionice.

Suvremeno bankarstvo karakterizira mnoštvo vrsta banaka, što je najvećim dijelom rezultat najzahtjevnijih bankarskih poslova, kako po kriteriju roka i rizika, tako i po njihovom obujmu. Nacionalne specifičnosti i tradicija dodadno utječu na ovu raznolikost, a razvijenost tržišnih mehanizama dodatno određuje funkcionalnost bankarskog sustava. Dakle, dolazi se do zaključka kako suvremeno financijsko poslovanje danas nije samo u domeni banaka već i drugih financijskih institucija. Prema tome, slijedi generalna podjela banaka koja razlikuje sljedeće vrste banaka:

1. središnje banke,
2. depozitno-kreditne banke,
3. specijalizirane banke,
4. univerzalne banke te
5. štedionice.⁷

⁶ Banka, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=5713#poglavlje658> (03.08.2016.)

⁷ Srb, V., Matić, B.: Bankarsko poslovanje, Ekonomski fakultet u Osijeku, Osijek, 2003.

2.3.1. Središnje banke

Središnja banka jest temeljna financijska institucija novčanog sustava. Banka je to koja u suvremenim tržišnim gospodarstvima ima zakonski monopol za izdavanje zakonskog sredstva plaćanja ili primarnog novca (koji se često naziva i rezervni novac), kao i pravo da poslovne banke kod nje moraju držati određene rezerve.⁸

Primarni novac se pritom može pojaviti u dva oblika, kao novčanice koje izdaje centralna banka te kao obveze centralne banke po tekućim računima koje kod nje drže poslovne banke i državni organi. Jedan dio primarnog novca uvijek se međutim nalazi u posjedu nebankarskih sektora pa to još dodatno ograničava ekspanziju kredita poslovnih banaka. Osim odobravanjem kredita poslovnim bankama, centralne banke stvaraju primarni novac i kupovanjem vrijednosnih papira, odobravanjem kredita državi, kao i povećavanjem, tj. kupovanjem deviznih rezervi.

Monopol na stvaranje primarnog novca centralnoj banci omogućava obavljanje ostalih funkcija koje se odnose na reguliranje novčanog sustava, kao što su kontrola ponude novca i kredita u bankarskom sustavu, održavanje stabilne vrijednosti novca, upravljanje tečajem domaće valute u odnosu na svjetske valute, upravljanje deviznim rezervama zemlje, održavanje stabilnosti domaćeg bankarskog sustava, obavljanje platnog prometa među bankama, držanje računa državnih organa itd.⁹

Središnje banke se još nazivaju i banke banaka i to zbog svojeg stožernog mjesta u bankovnom sustavu pojedine zemlje ili danas već unija zemalja. Za ove banke često se rabi i naziv emisijske ili notne banke prema najrazvijenijem poslu koje obavljaju, a to je emisija novca. Danas središnja banka predstavlja kreditni oslonac bankarskom sustavu (kroz potraživanja banaka prema središnjoj banci) te utječe na njihovu likvidnost i kreditnu sposobnost, a također je odgovorna i za međunarodnu likvidnost zemlje i stabilnost tečaja nacionalne valute (novčane jedinice).¹⁰

⁸ Lešić, Z., Gregurek, M.: Financijske institucije i tržišta, Visoka škola za poslovanje i upravljanje „Baltazar Adam Krčelić“, Zaprešić, 2014.

⁹ Leksikon – središnja banka, <http://www.poslovni.hr/leksikon/sredisnja-banka-1083> (03.08.2016)

¹⁰ Srb, V., Matić, B.: Bankarsko poslovanje, Ekonomski fakultet u Osijeku, Osijek, 2003.

2.3.2. Depozitno-kreditne banke

Depozitno-kreditne banke u literaturi se nazivaju još i komercijalne banke ili poslovne banke. Komercijalne banke i štedne institucije čine zajedno veliku i dobro razvijenu djelatnost depozitarnih financijskih usluga. U novije su se doba smanjile razlike između ovih dviju grupa institucija, ali i dalje postoji mnoštvo različitosti. Poslovne banke, dakle obavljaju funkcije slične funkcijama štednih institucija, odnosno, primaju depozite i izdaju kredite. Ova vrsta banaka je najvažnija od svih depozitnih financijskih ustanova. Pozicionirane su na prvom mjestu po veličini imovine te su najviše diverzificirane u odnosu na aktivu i pasivu, odnosno, na imovinu i obveze. Njihov glavni izvor sredstava su već tradicionalno depoziti po viđenju.

Situacija u kojoj se nalaze ove banke konstantno se mijenjala tijekom proteklih tridesetak godina. Sukladno tome, štedni i oročeni depoziti postaju im sve važniji izvor sredstava. Poslovanje ovih banaka u najvećoj mjeri ovisi o razvijenosti financijskog tržišta jer ono omogućava bankama plasman sredstava kojima ostvaruju prihode te služi kao izvor u slučaju nedostatka sredstava.

Poslovne banke označavaju banke kratkoročnog kreditiranja proizvodnje i prometa. Prikupljaju depozite koji predstavljaju depozitni novac pa kroz kreditnu aktivnost multipliciraju novac, zbog čega su pod stalnim nadzorom središnje banke. Od izvora sredstava, najznačajnije stavke predstavljaju kratkoročni depoziti, sredstva na računu plaćanja, kratkoročne vrijednosnice i pozajmice, a odobravaju kratkoročne kredite za financiranje tekuće proizvodnje i obrta, trgovine te potrošačko kreditiranje.¹¹

Uloga poslovnih banaka u suvremenom bankarstvu je izrazito značajna. Ove banke kroz obnašanje svojih funkcija utječu na cjelokupno nacionalno gospodarstvo. Pritom se svakako moraju rukovoditi načelom isplativosti svojih poslova uz minimaliziranje rizika koji mogu nastati tim aktivnostima. Stoga, da bi mogle ispravno postupati, ove banke moraju izvrsno poznavati gospodarske subjekte u svojoj okolini te opća gospodarska kretanja i tendencije. Uz to, banke moraju raspolagati educiranim kadrovima i odgovarajućom bazom

¹¹ Lešić, Z., Gregurek, M.: Financijske institucije i tržišta, Visoka škola za poslovanje i upravljanje „Baltazar Adam Krčelić“, Zaprešić, 2014.

podataka, a razvojem gospodarstva, tehnike, tehnologije, upravljačkih metoda i dr. njihova zadaća postaje sve zahtjevnija.¹²

2.3.3. Specijalizirane banke

Specijalizacija je u bankarstvu poznata još iz njezine rane povijesti, a kao takva često donosi izuzetne prednosti u odnosu na konkurenciju. Organiziranje bankovnog poslovanja na načelima specijalizacije omogućuje bankama:

- potpunije i sveobuhvatnije sagledavanje potreba svojih klijenata,
- smanjenje rizika u poslovnim odnosima,
- kvalitetnije osiguranje izvora sredstava putem suradnje sa sličnim bankama iz inozemstva bez obzira na oblik te suradnje,
- odgovarajuću kadrovsku ekipiranost.

Glavna specifičnost specijalizacije u poslovanju banke jest ta da nema sporednih poslova koji u nekim razdobljima mogu dodatno opterećivati poslovanje te na taj način smanjivati efikasnost njenog poslovanja. Specijalizirane banke mogu biti različitog profila, a najčešće su to razvojne banke (banke dugoročnog kreditiranja, kao npr. Hrvatska banka za obnovu i razvitak, HBOR u Hrvatskoj), investicijske banke i dr.

2.3.4. Univerzalne banke

Univerzalne banke za razliku od specijaliziranih, pružaju većinu bankarskih usluga. Njihova prednost je ta što u određenim razdobljima kada je određena djelatnost u krizi, kroz jačanje drugih djelatnosti mogu više ili manje kompenzirati one loše poslove koje ne mogu propustiti. Njihova loša strana je upravo odsustvo specijalizacije, široki plan djelovanja što znatno povećava troškove i rizik poslovanja. Svakako da se to odražava i na troškove vezane za zaposlenike (uglavnom je to veliki trošak), budući da je nužno imati stručnjake raznih profila sukladno uslugama koje pružaju. Nacionalne tradicije i navike često uvjetuju da u određenim državama dominira ovaj tip banaka.¹³

¹² Srb, V., Matić, B.: Bankarsko poslovanje, Ekonomski fakultet u Osijeku, Osijek, 2003.

¹³ Srb, V., Matić, B.: Bankarsko poslovanje, Ekonomski fakultet u Osijeku, Osijek, 2003.

2.3.5. Štedionice

Štedionice su financijske institucije kojima je svrha poticanje i ohrabrivanje malih štediša. Drugim riječima, štedionice se bave prikupljanjem sredstava građana u obliku štednih uloga i depozita po tekućim i žiro računima, a prikupljena sredstva koriste prvenstveno za davanje kredita građanima.

$$\text{štednja} = \text{dohodak} - \text{potrošnja}$$

Iz prethodne jednadžbe je vidljivo kako štednja predstavlja razliku između novčanog dohotka i potrošnje u nekom vremenskom razdoblju. Glavna zadaća štedionica je prikupljanje manjih ušteđevina širokog sloja građana, pružajući im financijske usluge, sigurnost, ukamaćivanje te razne kredite i druge pogodnosti.¹⁴

Dakle, njihova specifičnost se očituje u prikupljanju tih malih, ali vrlo brojnih ušteda. Ovakve uštede zbog svoje veličine i rascjepkanosti nisu zanimljive ostalim financijskim institucijama, ali zahvaljujući brojnosti tih ušteda, one mogu u konačnici postati ipak značajan izvor sredstava. Značajnost ovisi o brojnim čimbenicima, prvenstveno o stabilnosti nacionalne, a u nekim zemljama gdje je to dopušteno i od strane valute, ali i deviza. Nadalje, ovisi i o navikama građana za štednjom novca, a razumljivo i iz učinaka koji proizlaze iz ovoga oblika štednje.

Štedionice uglavnom odobravaju različite kredite, prvenstveno svojim klijentima, ali i stanovništvu (potrošački krediti, krediti za komunalnu izgradnju, adaptacije, krediti za različite usluge i drugo). Razvoj štednje je rezultirao i pojavom usko specijaliziranih institucija kao što su štedno-kreditne zadruge i zadružne štedionice. Ove institucije se također bave poslovima štednje i plasmanom tih sredstava, ali isključivo članovima tih udruga. Očekivano, i uvjeti kreditiranja kod ovih institucija često su povoljniji nego kod drugih sličnih ustanova. Najčešće svojim kreditiranjem potpomažu razvoj različitih djelatnosti drugih članova kao što je obrt, poljoprivredna proizvodnja i sl.¹⁵

¹⁴ Lešić, Z., Gregurek, M.: Financijske institucije i tržišta, Visoka škola za poslovanje i upravljanje „Baltazar Adam Krčelić“, Zaprešić, 2014.

¹⁵ Srb, V., Matić, B.: Bankarsko poslovanje, Ekonomski fakultet u Osijeku, Osijek, 2003.

2.4. NAČELA BANKARSKOG POSLOVANJA

Na temelju stvorenih iskustava iz dugog povijesnog razvoja bankarstva usvojena su i primjenjena određena načela u poslovanju i obavljanju bankarske djelatnosti. Složenost bankarskog poslovanja, zahtjevnost bankarskih poslova te presudan utjecaj na gospodarsko stanje neke države su nezamislivi bez stručnog, potpunog dosljednog i stalnog pridržavanja ovih načela. Poznata su četiri osnovna načela, odnosno principa bankarskog poslovanja. To su:

- načelo poslovnosti i urednog poslovanja,
- načelo profitabilnosti,
- načelo likvidnosti te
- načelo sigurnosti i efikasnosti ulaganja.

Banke se zbog svoje specifične uloge koju imaju kao gospodarske institucije smatraju značajnijim institucijama od bilo kojih drugih gospodarskih subjekata. One svojim poslovanjem utječu na poslovanje čitavog niza drugih institucija te kroz svoje aktivnosti potpomažu i usmjeravaju njihov rad i stvaraju uvjete za funkcioniranje svih ostalih djelatnosti.

2.4.1. Načelo poslovnosti i urednog poslovanja

Jedno od temeljnih načela poslovanja svakog gospodarskog subjekta pa tako i u bankarstvu je načelo poslovnosti i urednog poslovanja. Upravo zbog niza specifičnosti ovih institucija, u bankarstvu ovaj princip ima izuzetan značaj, a nepridržavanje ovog principa može imati dalekosežne loše učinke.

Poslovnost obuhvaća više segmenata, čijom se sinergijom postiže ostvarivanje poslovne politike banke. Zbog činjenice da banka pretežno većim dijelom posluje s tuđim sredstvima te da cjelokupna njezina djelatnost utječe na veličinu novčane mase, od izuzetnog je značaja racionalno raspolaganje tim sredstvima. Racionalnost je važna i kod donošenja svake poslovne odluke banke kako se ne bi ugrozila pozicija banke, a indirektno i čitavog bankarskog sustava.

Banka se u svom odlučivanju mora rukovoditi pravilima struke i koristiti najnovija znanstvena saznanja. Pri tome mora imati ispravna i potpuna saznanja o bonitetu klijenta, njegovoj kreditnoj sposobnosti, a kod složenijih poslova i većih kredita mora poznavati i tehnološke procese, tržišnu vrijednost proizvodnje, tendencije i kretanja na domaćem i svjetskom tržištu, kao i sve relevantne faktore koji utječu na veličinu njenih rizika.

Poslovnost svake banke u uskoj je vezi s njenom samostalnošću u odnosu na vlast. Jedini kriteriji njena poslovanja mogu biti tržišni okviri i monetarno-kreditna politika središnje banke.

S druge strane, pod urednim poslovanjem podrazumijeva se stručnost, poslovnost i profesionalnost u obavljanju bankarskih poslova. Isto tako, uredno poslovanje je nedjeljivo od obveze pridržavanja bankarskih poslovnih običaja. Pridržavanjem ovih principa, banka i komitent uspostavljaju partnerski odnos što u konačnici rezultira stabilnošću bankarskog sustava i uspostavljanja povjerenja.¹⁶

2.4.2 Načelo profitabilnosti

Profitabilnost ili rentabilnost se najopćenitije može opisati kao uspješnost poslovanja. Taj poslovni uspjeh može se kvantificirati i izražavati na nekoliko načina, no najčešće se kvantificira kroz odnos ostvarenih prihoda i rashoda. Postoji čitavi niz pokazatelja rentabilnosti koji govore o tome koliki je povrat u odnosu na ulog te u kojoj se visini ukamatio uloženi kapital u nekom razdoblju. Budući da se uspjeh ostvaruje tek preko prometa, to se onda stavljanjem u odnos kvantificiranog izraza uspjeha i prometa dobiva pokazatelj rentabilnosti prometa.¹⁷

Osnovni cilj svakog gospodarskog subjekta jest rentabilno ili profitabilno poslovanje. Isto kao i prethodno načelo, jasna je osobita važnost i ovog načela u bankarskom poslovanju zbog njihove uloge i utjecaja na cjelokupno gospodarstvo. Rentabilno poslovanje banaka danas se temelji na ostvarenju profita na razlici kamata, ali i kroz najraznovrsnije bankarske poslove. Razvojem bankarskog sustava te stečenim iskustvima, dolazi i do promjena glede ostvarivanja dobiti. U suvremenim uvjetima poslovanja, primarna zadaća nije

¹⁶ Srb, V., Matić, B.: Bankarsko poslovanje, Ekonomski fakultet u Osijeku, Osijek, 2003.

¹⁷ Rentabilnost (profitabilnost), <http://limun.hr/main.aspx?id=13823&Page=> (06.07.2016.)

maksimaliziranje ove kategorije, već postizanje dobiti koja će osiguravati kratkoročnu i dugoročnu stabilnost. Profitabilno poslovanje mora biti i sigurno i racionalno istovremeno.

Uvažavajući tržišne zakonitosti uz istovremeno poštivanje principa profitabilnosti, stvaraju se uvjeti za racionalno i rentabilno poslovanje svih subjekata koji su u poslovnom odnosu s bankom kao i same banke te alokaciju sredstava u grane i djelatnosti koje garantiraju efikasnost povrata uložениh sredstava. I naravno, kao i kod prethodnog načela, središnja banka i ovdje utvrđuje djelovanje banke mjerama monetarno-kreditne politike.¹⁸

2.4.3. Načelo likvidnosti

Likvidnost ili solventnost je svojstvo imovine ili njezinih pojedinih dijelova da se mogu pretvoriti u gotovinu dostatnu za pokriće preuzetih obveza. Stoga je likvidnost, uz rentabilnost, jedno od osnovnih načela privređivanja banaka u privredi. Solventnost banke nerijetko se definira kao njena sposobnost da pravovremeno podmiruje svoje obveze. Ova sposobnost uvjetovana je nizom elemenata. Prije svega uvjetovana je protokom obrtnih sredstava kroz njegov poslovni ciklus, rokom dospijeca obveza, usklađenošću dugova i vlastitih izvora financiranja. Da bi se održala željena solventnost poduzeća, neophodno je strogo planiranje financijskih tijekova, prije svega tijekova novčanih i obrtnih sredstava.¹⁹

Načelo likvidnosti u sustavu papirne valute ima posebno značenje. Potencijalno njegovo narušavanje ne pogađa samo nelikvidne gospodarske subjekte, nego može ugroziti i cjelokupan financijski pa čak i gospodarski sustav države. Kao što je već spomenuto, pod likvidnom bankom podrazumijeva se banka koja može podmiriti sve svoje obveze u cijelosti, ali također može i staviti u tečaj odobrene kredite. Osim toga dužnost joj je još i o dospijecu izvršiti sve svoje obveze po izdanim garancijama, akreditivima i drugim instrumentima plaćanja. Na kraju, može se reći kako se likvidnost banke osigurava kroz usklađivanje opsega angažiranih sredstava s izvorima tih sredstava.²⁰

Glede potrebnog vremena za konvertiranje aktive banke u novac središnje banke, postoje tri stupnja likvidnosti:

¹⁸ Srb, V., Matić, B.: Bankarsko poslovanje, Ekonomski fakultet u Osijeku, Osijek, 2003.

¹⁹ Likvidnost, <http://limun.hr/main.aspx?id=10101> (06.07.2016.)

²⁰ Srb, V., Matić, B.: Bankarsko poslovanje, Ekonomski fakultet u Osijeku, Osijek, 2003.

- a) primarna likvidnost,
- b) sekundarna likvidnost i
- c) tercijarna likvidnost.

Primarnu likvidnost čini gotovina u blagajni, imovina položena kod središnje banke, potraživanja od drugih banaka te ostala gotovinska aktiva. Sekundarna likvidnost obuhvaća primarnu likvidnost uvećanu za likvidnu aktivu banke koja nije ušla u sustav primarne likvidnosti, kao npr. mjenice i druge vrijednosnice s rokom dospijeca do jedne godine i sl. Tercijarnu likvidnost čine ulaganja koja se ne mogu pretvoriti u novac prije njihova dospijeca.²¹

2.4.4. Načelo sigurnosti i efikasnosti ulaganja

Uspješan bankarski posao podrazumijeva njegovu rentabilnost, osigurava likvidnost, omogućuje uredno poslovanje te stvara uvjete za sigurna i efikasna ulaganja. Sigurno ulaganje podrazumijeva bankarski posao koji garantira povrat plasiranih sredstava od strane komitenta, i to uz najmanji mogući prihvatljivi rizik. Sigurnost plasmana banke ovisi o najmanje dva čimbenika, a to su:

- bonitet komitenta i
- osiguranje pokrića i njegova adekvatnost.

Bonitet komitenta obuhvaća širok spektar elemenata. Neki od elemenata su: kreditna sposobnost, likvidnost, rentabilnost poslovanja, tržišnost, prihvaćenost proizvoda ili usluge, goodwill, tendencije na domaćem ili inozemnom tržištu, povjerenje, očekivanja i dr. Poseban segment sigurnosti ulaganja također čine i sva pokrića koja garantiraju povrat sredstava te njihova adekvatnost u odnosu na vrstu bankarskog posla. U suvremenom bankarstvu tržišnog tipa u biti postoje dva tipa pokrića, to su:

- realno pokriće i
- partnerski odnos banka – komitent.

Realno pokriće u zemljama u razvoju postalo je temelj bankarskog sustava, što vrlo negativno utječe na čitavi bankarski sustav. Razlog tomu je što se u ovom slučaju polazi od

²¹ Božina, L.: Novac i bankarstvo, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula, 2008.

pravne dimenzije kredita te se on koristi kao čimbenik smanjenja rizika. No, bit takvog posla nije u pravnoj podlozi dužnika, već suština rizika vezana za njegovu gospodarsku snagu. Dakle, značaj realnih pokrića kao što su mjenica i hipoteka, u kreditiranju stanovništva, pokazuje izrazitu učinkovitost glede smanjenja rizika.

S druge strane, u kreditiranju gospodarstva i svođenju rizika na njegove prihvatljive okvire doprinjeo je partnerski odnos koji banke čine sa svojim komitentima. Jedino potpuno povezivanje svih parametara poslovanja, odnosno svih specifičnosti komitenta i partnerski odnos u rješavanju eventualnih nastalih problema, osigurava uspješan posao.

Princip sigurnosti i efikasnosti ulaganja također obuhvaća i selekciju poslovnih partnera banke, ali i uspostavu takvih odnosa, koji su vezani za poslovni moral, ali i moral općenito svih sudionika u poslovnim transakcijama, uključujući i državu kao općeg regulatora svih odnosa u određenoj zajednici.²²

²² Srb, V., Matić, B.: Bankarsko poslovanje, Ekonomski fakultet u Osijeku, Osijek, 2003.

3. BANKARSKI POSLOVI

U bilanci banke, s jedne strane nalazi se pasiva u kojoj se nalaze kapital vlasnika i vjerovnika, a s druge strane u aktivi se nalaze financijska potraživanja i realna ulaganja. Upravo funkcionalna povezanost aktive i pasive u bilanci banke određuje poslove i funkcije banke. Evolucija tako određenih poslova, dovela je do tri temeljna kriterija podjele bankarskih poslova, i to po:

- a) bilančno-analitičkom obilježju,
- b) načelu funkcionalnosti bankarskih poslova i
- c) ročnosti.²³

Podjela bankarskih poslova po bilančno-analitičkom obilježju je najprikladnija, budući da je primjenjiva kako za početne faze razvoja bankarstva tako i za najsuvremenije bankarske poslove. Osnovni kriterij razlikovanja ovih poslova je uloga banke u pojedinom poslu. Tako se banka može u određenom poslu javljati kao dužnik, vjerovnik, posrednik, a može obavljati i vlastiti posao, odnosno u svoje ime i za svoj račun ili može obavljati upravno-kontrolne poslove. Prema tomu bankarski se poslovi po bilančno-analitičkom kriteriju dijele na:

- a) pasivne,
- b) aktivne,
- c) posredničke,
- d) vlastite i
- e) upravno-kontrolne poslove.

3.1. PASIVNI BANKARSKI POSLOVI

Pasivni bankarski poslovi predstavljaju poslove mobilizacije i koncentracije sredstava kojima banka privlači sredstva u kreditni sustav, a s obzirom na to da ih pribavlja od drugih imatelja, sa stanovišta bilance oni predstavljaju dug banke i nalaze se u njenoj pasivi. Za bankarsko poslovanje ovi su poslovi vrlo važni jer preko njih ona prikuplja sredstva za svoj rad, a strukturirani su na kratkoročne poslove kojima se prikupljaju novčana sredstva za

²³ Božina, L.: Novac i bankarstvo, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula, 2008.

odobranje kratkoročnih kredita svojim komitentima i za obavljanje ostalih vlastitih i drugih aktivnih poslova te na dugoročne poslove kojima ona prikuplja sredstva za kreditiranje razvoja industrije i prometa odnosno financiranje investicija. Depozitni izvori predstavljaju osnovnu metodu napajanja financijskog potencijala i zadovoljavajućeg stupnja propulzivnosti i stabilnosti banke.²⁴

Pasivni bankarski poslovi se javljaju u početku bankarskog poslovanja i to primanjem novčanih depozita pa se banka javlja kao dužnik kod:

- primanja uloga na viđenje,
- primanja a vista²⁵ depozita,
- primanja kredita drugih banaka,
- izdavanja obveznica i drugih vrijednosnih papira,
- reeskontiranja mjenica te
- ostalih poslova koji po svojim obilježjima pripadaju u pasivne bankarske poslove.²⁶

3.1.1. Kratkoročni pasivni bankarski poslovi

Kratkoročni pasivni poslovi banke su važni u ročnoj transformaciji bilance banke i održavanju njezine likvidnosti.²⁷ Obuhvaćaju sljedeće poslove:

- emisiju novca, novčanica i kovanog novca,
- depozite po viđenju i depozite oročene do jedne godine,
- kredite drugih banaka,
- izdavanja blagajničkih i komercijalnih zapisa,
- eskontiranje vlastitih mjenica vezanih uz primarnu emisiju novca središnje banke.

Primanje depozita je od iznimnog značenja za svaku banku, jer ta sredstva čine osnovicu za odobranje kredita, tj. služe kao temelj za multiplikaciju depozita. Ovo se naziva i sekundarna emisija novca. U kratkoročne depozite spadaju i poslovi vezani za pribavljanje slobodnog novca pojedinaca, gospodarskih subjekata i države, a to su:

- štedni ulogi (prikupljanje štednih uloga stanovništva, odnosno fizičkih osoba),

²⁴ Pasivni bankovni poslovi, <http://www.poslovni.hr/leksikon/pasivni-bankovni-poslovi-1815> (07.07.2016.)

²⁵ A vista - talijanski izraz koji označava svaku novčanu obvezu plativu po viđenju, tj. na zahtjev.

²⁶ Lešić, Z., Gregurek, M.: Financijske institucije i tržišta, Visoka škola za poslovanje i upravljanje „Baltazar Adam Krčelić“, Zaprešić, 2014.

²⁷ Božina, L.: Novac i bankarstvo, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula, 2008.

- depoziti na tekuće i žiro račune (novčana sredstva trgovačkih društava, javnih poduzeća, institucija, fizičkih osoba i države),
- ostali depoziti (ulozi na raznim računima bez otkaznog roka).²⁸

Depozitni poslovi su najvažniji kratkoročni pasivni poslovi kojima banka prikuplja depozite po viđenju od poduzeća, stanovništva i države, jer oni preko multiplikacijskih procesa formiranja depozita i kredita oblikuju dodatne izvore sredstava. Osim depozita po viđenju (čekovni ili žiro depoziti) koji svakodnevno pritječu u banku radi obavljanja tekućih plaćanja, izuzetno su značajni i depoziti na štednju (ulozi na štednju stanovništva) kao sve važniji izvor bankovnih potencijala.

Nadalje, posebno mjesto u kategoriji pasivnih bankarskih poslova zauzima i zaduživanje kod drugih banaka, kao grupa specifičnih poslova. Riječ je o međubankovnim zaduživanjima putem reeskonta i relombarda, ali i post kredita i ostalih kredita koje banke međusobno odobravaju najčešće preko tekućih računa.²⁹ Zaduzivanjem kod drugih banaka, banke povećavaju svoj kreditni potencijal, ali ne i novčanu masu, s obzirom da dolazi do drugačije alokacije novca. Zaduzivanje može biti kod središnje banke ili između poslovnih banaka.

Reeskontni kredit predstavlja pasivni bankarski posao kod kojeg poslovna banka eskontira mjenice iz svog portfelja kod središnje banke i time dolazi do sredstava prije njihova dospijeca. Sličan je i relombard, samo što je kod njega predmet transakcije neki drugi vrijednosni papir, likvidnosni krediti i sl.

Blagajnički zapis je kratkoročni utrživi vrijednosni papir s rokom dospijeca do jedne godine. Izdaju ga državni trezori (ministarstva financija), državne agencije ili centralne banke. Predstavlja dužnički instrument za održavanje likvidnosti i smatra se nerizičnim instrumentom, a sigurnost i umjereni prihod glavne su mu karakteristike. Prodaje se uz diskont, tako da mu je cijena pri prodaji niža od nominalne, a po dospijecu isplaćuje se nominalna vrijednost upisana u zapisu.³⁰ Izdaje se na zaokruženi iznos i mogu biti denominirani u domaćoj ili stranoj valuti, a njihov kupac sam odlučuje o visini upisane svote

²⁸ Lešić, Z., Gregurek, M.: Financijske institucije i tržišta, Visoka škola za poslovanje i upravljanje „Baltazar Adam Krčelić“, Zaprešić, 2014.

²⁹ Pasivni bankovni poslovi, <http://www.poslovni.hr/leksikon/pasivni-bankovni-poslovi-1815> (07.07.2016.)

³⁰ Blagajnički zapis, <http://limun.hr/main.aspx?id=27628> (07.07.2016.)

prilikom upisa. Centralna banka se obvezuje upisniku blagajničkog zapisa u određenom roku isplatiti upisani iznos uvećan za ugovorenu kamatu.

3.1.2. Dugoročni pasivni bankarski poslovi

U dugoročne pasivne poslove banke spadaju poslovi formiranja dugoročnog potencijala. U dugoročne pasivne bankarske poslove spadaju:

- emisija dionica i drugih dugoročnih vrijednosnih papira,
- oročeni depoziti od jedne godine na više,
- dugoročni depoziti države i javnih ustanova,
- izdavanje obveznica,
- dugoročni krediti banaka i drugih kreditnih institucija,
- vlastiti fondovi, sredstva rezervi i dr.,
- akumuliranje dugoročnih sredstava poduzeća.³¹

Najstabilnija i najsigurnija bankovna sredstva jesu ona prikupljena emisijom dugoročnih vrijednosnih papira. Jedan od takvih vrijednosnih papira je obveznica ili zadužnica, koja izdavatelja obvezuje na povrat pozajmljenih sredstava u određenom roku s određenom kamatom, koja se isplaćuje periodično ili se pribraja glavnici i isplaćuje po dospijeću.³² Drugi vrijednosni papir je dionica, a predstavlja ulog, odnosno dio kapitala s kojim pojedini dioničari sudjeluju u dioničkom društvu ili u ovom slučaju u banci.³³

Njihovim izdavanjem banka prima potrebna sredstva, a umjesto toga preuzima obvezu da će imateljima svojih dionica ili obveznica isplaćivati određeni prinos: dividendu ili kamatu. Poslovi prikupljanja oročenih depozita stanovništva također su baza za dugoročne aktivnosti. Troškovi njihovog aktiviranja su veći nego kod depozita po viđenju zbog diferencijacije u kamatnim stopama, ali su zato operativni troškovi držanja oročenih depozita uvijek manji nego što je to slučaj kod depozita po viđenju.

Prikupljanje dugoročnih depozita poduzeća također predstavljaju značajne izvore javnih ustanova i države, a organiziraju se na osnovi raznih poslovnih angažmana banke i

³¹ Lešić, Z., Gregurek, M.: Financijske institucije i tržišta, Visoka škola za poslovanje i upravljanje „Baltazar Adam Krčelić“, Zaprešić, 2014.

³² Obveznica, <http://www.poslovni.hr/leksikon/obveznica-987> (09.07.2016.)

³³ Dionica, <http://limun.hr/main.aspx?id=16870> (09.07.2016.)

imatelja takvih sredstava, sa svrhom ostvarivanja nekih privrednih i društvenih ciljeva. Nadalje, banka se može baviti i pribavljanjem dugoročnih kredita iz inozemstva zaključivanjem financijskih kredita, okvirnih kredita i kreditnih linija sa specijaliziranim poslovnim i razvojnim bankama, bankovnim konzorcijima i multinacionalnim bankama.³⁴

3.2. AKTIVNI BANKARSKI POSLOVI

Najjednostavnije rečeno, aktivni bankarski poslovi su oni poslovi kod kojih se banka pojavljuje kao vjerovnik i na odobrene zajmove naplaćuje kamate. Najvažniji aktivni bankarski poslovi su kreditni poslovi.

S prvom pojavom viškova vrijednosti, ljudi počinju posuđivati proizvode kako bi zadovoljili svoje trenutne potrebe. U prvim vremenima, ovaj postupak se temeljio na međusobnom povjerenju između vjerovnika i dužnika. Pojava kredita kakve danas poznajemo vezuje se uz pojavu novca. S obzirom na to kako je novac univerzalna roba kojom se može kupiti svaka druga roba, u ono doba otvorile su se široke mogućnosti za širenje kredita.³⁵

Postoje zaista brojne definicije kredita. Može se reći kako je kredit novac koji davatelj kredita (vjerovnik) daje na korištenje korisniku kredita (dužniku), a koji je korisnik kredita obvezan vratiti uz ugovorenu kamatu u određenom roku i uz određene uvjete.³⁶

3.2.1. Vrste kredita

Bankarsko poslovanje se toliko razvilo i osuvremenilo da jednostavno nije moguće načiniti samo jednu podjelu vrsta kredita. Prema tome, krediti se mogu razvrstati prema sljedećim kriterijima:

- a) prema predmetu na koji glase i kojem mogu biti podmireni:
 - naturalni krediti (robni krediti, odobravaju se i naplaćuju u robi),
 - novčani krediti (odobravaju se u novcu i naplaćuju se u novcu).
- b) prema subjektima koji odobravaju kredit:
 - komercijalni krediti (odobravaju se u robi, a naplaćuju u novcu),

³⁴ Pasivni bankovni poslovi, <http://limun.hr/main.aspx?id=33024&Page> (09.07.2016.)

³⁵ Srb, V., Matić, B.: Bankarsko poslovanje, Ekonomski fakultet u Osijeku, Osijek, 2003.

³⁶ Što je kredit?, <http://www.hife.hr/sadrzaj/kredit/1> (13.07.2016.)

- bankovni krediti (odobravaju se u novcu i naplaćuju se u novcu).
- c) prema svrsi:
- proizvođački,
 - potrošački.
- d) prema pravnoj formi:
- u pismenom obliku,
 - u usmenom obliku.
- e) prema načinu osiguranja:
- otvoreni kredit (na osnovi povjerenja, bez pokrića i garancije),
 - pokriveni kredit (na osnovi pokrića, lombard nekretnine i dr.).
- f) prema zemlji osiguranja:
- tuzemni krediti,
 - inozemni krediti.
- g) prema duljini trajanja:
- kratkoročni (do 1 godine),
 - srednjoročni (od 1 do 10 godina),
 - dugoročni (preko 10 godina).³⁷

Najvažnija podjela, o kojoj se uvijek govori kada je riječ o kreditiranju jest ona prema duljini trajanja. Naziva se još i ročna struktura ili dospjelost otplate te obuhvaća tri tradicionalna oblika kreditiranja: kratkoročne, srednjoročne i dugoročne kredite. Iza određenih rokova dospijea kredita, stoje suštinske razlike tri kvalitativno različita oblika kreditiranja privrede i ostalih subjekata. Generalno se ovi srednjoročni krediti u praksi najčešće gube te se aktivni poslovi banke u gruboj podjeli dijele na aktivne kratkoročne i aktivne dugoročne bankovne poslove.

Dugoročni krediti imaju rokove dospijea iznad deset godina, financiraju krupne investicijske i razvojne programe i pokrivaju se isključivo iz dugoročnih financijskih potencijala. Obuhvaćaju sljedeće oblike kredita:

- hipotekarni,
- građevinski,
- industrijski i

³⁷ Lešić, Z., Gregurek, M.: Financijske institucije i tržišta, Visoka škola za poslovanje i upravljanje „Baltazar Adam Krčelić“, Zaprešić, 2014.

- investicijski krediti.

Dugoročni su krediti uglavnom vezani za financiranje sektora privrede i dijelom za financiranje stambene gradnje, gdje se velikom obujmu angažiranja resursa i dugih perioda aktivizacije ulaganja prilagođavaju rokovi i ostali uvjeti kreditiranja. Aktivnim dugoročnim poslovima banka svojim komitentima osigurava vrijednost, odnosno kapital i platežna sredstva zajedno. Posebna kategorija kredita prema ročnoj strukturi dospijevanja jesu revolving krediti. Ovi se krediti formalno mogu svrstati i u kratkoročne, a prema stvarnom roku dospijevanja u srednjoročne bankovne kredite, pa imaju mješovite karakteristike jednih i drugih.

Srednjoročni krediti se odobravaju s rokovima dospijeca od jedne do deset godina, a financiraju trajna obrtna sredstva, investicije manjeg opsega te se pokrivaju iz izvora sredstava koja imaju srednjoročnu dospelost (štedni depoziti stanovništva). U razvijenim tržišnim zemljama srednjoročni krediti se odnose pretežito na potrošačke kredite, dok se u zemljama u razvoju ovim kreditima uglavnom financiraju ulaganja u obrtna sredstva poduzeća.

I konačno, kratkoročni krediti su oni koji imaju rokove dospijeca do godine dana, a financiraju tekuću aktivnost i likvidnost subjekata te su pokriveni kratkoročnim izvorima. Kratkoročnim aktivnim poslovima banka svojim komitentima stavlja na raspolaganje odgovarajuća sredstva plaćanja za obavljanje njihovih tekućih transakcija, a mogu imati fiksirane rokove dospijeca ili klauzulu „na zahtjev“, kada se obveze moraju otplaćivati na zahtjev banke, što predstavlja znatno oštrije uvjete financiranja.³⁸ U ove kredite se ubrajaju:

- kontokorentni kredit (kredit po tekućem računu),
- akceptni kredit (banka ne odobrava kredit komitentu, već mu akceptira mjenicu, povećavajući joj time bonitet i kvalitetu),
- eskontni kredit (odobren na temelju nekog budućeg potraživanja),
- lombardni kredit (odobren na temelju založenih realnih vrijednosti kao što su primjerice zlato, vrijednosni papiri i druge dragocijenosti),
- rambursni kredit (akceptni kredit otvoren uvozniku robe za plaćanje uvoza robe),
- avalni kredit (odobren na temelju jamstva na mjenične obveze).³⁹

³⁸ Aktivni bankovni poslovi, <http://www.poslovni.hr/leksikon/aktivni-bankovni-poslovi-481> (13.08.2016.)

³⁹ Lešić, Z., Gregurek, M.: Financijske institucije i tržišta, Visoka škola za poslovanje i upravljanje „Baltazar Adam Krčelić“, Zaprešić, 2014.

3.2.2. Funkcije kredita

U suvremenim tržišnim gospodarstvima kredit zauzima središnje mjesto. Postoje četiri osnovne funkcije koje obnaša, to su:

- funkcija osiguranja neometanog procesa reprodukcije,
- funkcija stvaranja novca,
- funkcija realokacije novca i
- funkcija koncentracije sredstava.

Kroz funkciju osiguranja neometanog procesa reprodukcije, postojanjem kreditnih odnosa, postiže se razvoj pojedinih gospodarskih subjekata, ali i čitavog gospodarstva općenito. Bitna značajka suvremene proizvodnje jest vremensko nepoklapanje između ulaganja i dobiti od tih ulaganja. Najučinkovitije rješenje toga problema je kreditiranje. U protivnom, sasvim neracionalno bi bilo, čak i štetno, osigurati kontinuitet proizvodnje vlastitim sredstvima iz rezervi.

Funkcija realokacije novca ukazuje na efikasnost ulaganja slobodnih sredstava u djelatnosti koje su profitabilnije od drugih. Pri tome valja voditi računa o riziku, koji nije zanemariv pri svakom poduzetničkom pothvatu. Dakle, alokaciju kreditnog novca određuje optimaliziranje profita uz minimaliziranje rizika. I na ovakav način se povećava učinkovitost poslovanja čitavog gospodarstva.

Funkcija koja se odnosi na koncentraciju sredstava je jedna od najstarijih funkcija kredita. Koncentracija sredstava u bankama ima dvostruku ulogu. S jedne strane ona predstavlja kupovnu moć jednog naroda, a s druge strane služi za sekundarnu emisiju novca. Na koncu, preostaje naglasiti kako se sve četiri ove funkcije međusobno isprepliću i nadopunjavaju jedna drugu.⁴⁰

⁴⁰ Srb, V., Matić, B.: Bankarsko poslovanje, Ekonomski fakultet u Osijeku, Osijek, 2003.

3.3. POSREDNIČKI BANKARSKI POSLOVI

Posrednički, neutralni ili komisijski poslovi, najstariji su bankarski poslovi. U ovoj situaciji banka nije ni dužnik niti vjerovnik, banka je posrednik, opunomoćenik ili jamac svoga komitenta. Za posao koji obavlja u ovoj ulozi naplaćuje proviziju ili drugu ugovorenu naknadu. Porast ovakvih, posredničkih poslova uvjetovan je razvojem robnog i nerobnog prometa.

Neutralni bankarski poslovi usko su povezani s aktivnim i pasivnim poslovima. Brzina, ažurnost i kvaliteta u obavljanju posredničkih poslova direktno utječe na intenzitet, kvantitetu i kvalitetu aktivnih i pasivnih bankarskih poslova. Zajedno s njima stvara snagu i značenje banke, koju ona ima u suvremenim gospodarskim uvjetima.⁴¹ Posrednički bankarski poslovi su:

- posredovanje u platnom prometu (najvažniji posao),
- čuvanje i upravljanje vrijednostima (depo poslovi),
- kupovanje i prodaja vrijednosnih papira (brokerski i mjenjački poslovi),
- preuzimanje jamstva i posredovanje kod izdavanja vrijednosnih papira (investicijsko bankarstvo),
- otvaranje akreditiva i izdavanje vrijednosnih papira.⁴²

Platni promet obuhvaća sva plaćanja između pravnih i fizičkih osoba učinjena sa svrhom podmirenja novčanih dugova, odnosno naplate novčanih potraživanja. Manjim dijelom je gotovinski, a najvećim dijelom obavlja se knjižnim prijenosom novčanih svota od dužnika ka vjerovniku. Domaći ili tuzemni platni promet obuhvaća sustav plaćanja između fizičkih i pravnih osoba istoga državnog područja, dok se međunarodni, odnosno inozemni odnosi na plaćanja između rezidenata različitih zemalja i to s različitim valutnim, carinskim, pravnim i drugim sustavima.⁴³

Čuvanje i upravljanje vrijednostima ili drugim riječima depo poslovi predstavljaju uslužne bankarske poslove. Kao što sama riječ kaže, radi se o čuvanju, zaštiti i upravljanju nenovčanim depozitima komitenata banke. Banka kod ovih poslova niti je dužnik niti

⁴¹ Lešić, Z., Gregurek, M.: Financijske institucije i tržišta, Visoka škola za poslovanje i upravljanje „Baltazar Adam Krčelić“, Zaprešić, 2014.

⁴² Srb, V., Matić, B.: Bankarsko poslovanje, Ekonomski fakultet u Osijeku, Osijek, 2003.

⁴³ Platni promet, <http://limun.hr/main.aspx?id=22599> (15.08.2016.)

vjerovnik već prima na čuvanje vrijednosne papire, predmete od dragocjenih kovina, umjetničke predmete, osobne predmete i druge pokretne, vrijedne stvari, a za usluge čuvanja naplaćuje proviziju prema tarifi naknada za usluge. Prodajući sigurnost svojih trezora i sefova, banka ponekad preuzima i obvezu poduzimanja određenih radnji (npr. naplata vrijednosnih papira o dospijeću i sl.).⁴⁴

Bankarska garancija je instrument osiguranja obveza stranaka iz ugovornog odnosa, drugim riječima, ona predstavlja zaštitu od rizika neizvršenja ili neurednog izvršenja obveza iz ugovora. Kao takva, ova garancija označava dvostrani pravni posao, budući da nastaje ugovorom kojeg sklapaju dvije ugovorne strane. Međutim, ona je istodobno i jednostrano obvezujući ugovor jer njime nastaje samo obveza banke u odnosu prema korisniku garancije. Nasuprot tome, korisnik garancije prema banci nema nikakvu obvezu.⁴⁵

3.4. VLASTITI BANKARSKI POSLOVI

Vlastiti bankarski poslovi su svi oni poslovi koje banka obavlja u svoje ime i za svoj račun s ciljem ostvarivanja dobiti. To su jedni od novijih bankarskih poslova, a rezultat su globalizacije te razvoja tržišta i tržišnih gospodarstava. U vlastite bankarske poslove ulaze:

- arbitražni poslovi,
- burzovne špekulacije i
- osnivanje industrijskih poduzeća ili sudjelovanje u dioničarskim društvima.

Arbitražni poslovi podrazumijevaju poslove kupnje i prodaje prvenstveno deviza te danas sve više vrijednosnih papira s ciljem ostvarenja dobiti na razlici između prodajnih i kupovnih cijena. Ukoliko banka kupuje i prodaje vrijednosne papire na burzi s ciljem zarade na razlici vrijednosnog papira tada se radi o burzovnim spekulativnim poslovima, a najpoznatiji ovakvi poslovi su SWAP, report poslovi i drugi.

Nešto manje čest oblik vlastitih bankarskih poslova u svijetu je osnivanje ili sudjelovanje u dioničkim društvima. U našoj zemlji, ovaj bankarski posao je čest, ali u nešto

⁴⁴ Depo posao, <http://limun.hr/main.aspx?id=16863&Page=> (15.08.2016.)

⁴⁵ Milinović, A.: Bankarska Garancija, Visoki trgovački sud RH, Zagreb, http://www.vtsrh.hr/uploads/Dokumenti/bankarska_garancija.pdf (15.08.2016.)

izmijenjenom obliku. Razlog tomu je što veliki broj banaka postaje vlasnikom nelikvidnih i nerentabilnih poduzeća samo zbog naplate svojih potraživanja kroz institut realnog pokrića. Razumljivo, ovi poslovi najčešće nisu rentabilni niti profitabilni i u suštini predstavljaju prijelazni oblik koji znatno opterećuje bankarski sustav u cjelini.

3.5. UGOVORNO-KONTROLNI BANKARSKI POSLOVI

Kao i vlastiti bankarski poslovi, tako i ovi poslovi spadaju u kategoriju bankarskih poslova novijeg datuma. Najčešće je riječ o određenim poslovima kontrole te poslovima za potrebe uprave, odnosno državnih organa. Obično su ti poslovi u domeni središnje banke, a odnose se na poslove izvršavanja državnog proračuna i sl. Ove poslove mogu obavljati i poslovne banke, a tada je njihova uloga slična ulozi središnje banke, ali na razini nižih političkih zajednica. Primjerice u Hrvatskoj je to županija i sl.⁴⁶

3.6. RIZICI U BANKARSKOM POSLOVANJU

Rizik je pojam s kojim se svaki pojedinac svakodnevno susreće u svome životu. Izlaskom iz kuće ili stana već prijete brojni rizici, u vožnji biciklom ili autom postoji rizik nesreće, ulaganjem u dionice postoji rizik gubitka novca, isto tako i odlaskom u kockarnicu. Dakle, rizik, najjednostavnije rečeno, predstavlja neizvjesnost budućeg ishoda događaja.⁴⁷ Nadalje, ta definicija se može prilagoditi i precizirati ovisno o tome u kojem području života se razmatra rizik i na koju konkretno situaciju se misli. Rizik se u ekonomiji još može poistovjetiti s mogućnošću materijalnog ili nematerijalnog gubitka, a u širem smislu označava i pojam opasnosti.⁴⁸

U bankarstvu, ali i kod drugih financijskih institucija, rizik predstavlja mogućnost financijskog gubitka, a koji može imati mnoštvo uzroka. Iz toga razloga vrlo je važno poznavati rizike koji prijete bankama, još više stoga jer se rizici koji prijete bankama ne mogu teritorijalno izolirati. Radi stvaranja zajedničkih standarda u borbi s rizicima, banke su

⁴⁶ Srb, V., Matić, B.: Bankarsko poslovanje, Ekonomski fakultet u Osijeku, Osijek, 2003.

⁴⁷ Rizik, <https://burza.com.hr/portal/rizik/5749> (18.08.2016.)

⁴⁸ Rizik, <http://limun.hr/main.aspx?id=24911> (18.08.2016.)

postigle sporazum o upravljanju rizicima u švicarskom gradu Baselu. Svjetski bankari ukupno su se tri puta sastajali u Baselu i rezultat toga su tri sporazuma:

- Basel I iz 1988. godine,
- Basel II iz 1994. godine te
- Basel III iz 2002. godine.

Glavna preokupacija Baselskih sporazuma je na adekvatnosti kapitala u vezi kontrole rizika unutar institucija. Jedna od glavnih zadaća kreditnih institucija je da u svakom trenutku osiguraju iznos kapitala primjeren vrstama, opsegu i složenosti usluga koje pružaju te rizicima kojima su izložene. Kreditna institucija tako mora radi sigurnosti poslovanja održavati odgovarajuću razinu jamstvenog kapitala koji se sastoji od osnovnog i dopunskog kapitala, a on u sumi ne smije biti niži od propisanog iznosa temeljnog kapitala.⁴⁹ Banke se u svom poslovanju suočavaju sa sljedećim rizicima:

- kreditni rizik (pojavljuje se svaki puta kada osoba ili poduzeće uzima neki proizvod ili uslugu bez trenutnog plaćanja proizvoda ili usluge. Dakle, postoji vjerojatnost da klijent neće podmiriti obveze prema ugovoru o kreditu),
- rizik likvidnosti (uvjetovan je poteškoćama banke da naplati gotovinu od prodaje neke imovine ili nove posudbe),
- tržišni rizik (predstavlja potencijalni gubitak uzrokovan nepovoljnim promjenama na tržištu; npr. kamatne stope, devizni tečaj, cijene i sl.),
- operativni rizik (opasnost stvarnog gubitka ili nekorektnog iskazivanja dobiti zbog pogreške u unosu podataka, obradi podataka, vrednovanju i knjiženju podataka),
- rizik kapitala (vjerojatnost nastupanja situacije u kojoj banka nije u mogućnosti podmiriti dospjele obveze u roku dospijeca) i
- valutni rizik (vjerojatnost osciliranja vrijednosti strane valute u odnosu na obračunsku novčanu jedinicu).⁵⁰

Od svih navedenih rizika, tri se posebno ističu te je fokus Baselskog sporazuma upravo na njima. To su kreditni rizik, tržišni rizik i operativni rizik.

⁴⁹ Lešić, Z., Gregurek, M.: Financijske institucije i tržišta, Visoka škola za poslovanje i upravljanje „Baltazar Adam Krčelić“, Zaprešić, 2014.

⁵⁰ Šarlija, N.: Predavanja za kolegij „Kreditna analiza“, Ekonomski fakultet u Osijeku, 2008.

3.6.1. Kreditni rizik

Kreditni rizik je najstarija vrsta rizika koji je prisutan u svim institucijama koje su na bilo koji način posuđivale novac. Isto tako, predstavlja i najvažniji rizik kojemu se banke moraju najviše posvetiti u svome poslovanju. Ovaj rizik je sastavni dio bankarskog poslovanja i naziva se još i rizik druge ugovorne strane, a određuje se kao vjerojatnost da dužnik ili izdavatelj financijskog sredstva neće biti sposoban platiti kamatu ili otplatiti glavnicu prema uvjetima utvrđenim u sporazumu o kreditiranju.

Kreditni rizik se javlja kad god su bankovna sredstva investirana, odnosno izložena. Najčešće se može pojaviti u kreditima, investicijskom portfelju, bankarskim prekoračenjima, kreditnim pismima i sl., ali i u različitim bankarskim proizvodima, aktivnostima i uslugama, kao što su derivati, devizni tečaj, gotovinske usluge, trgovinske financije itd. Zanimljivo je da ovaj rizik ne postoji pri ulaganju sredstava u državne vrijednosne papire ili bankarske depozite jer njihovu isplatu jamči država. Kreditni rizik se može ostvariti u tri slučaja:

- ako dužnik ne izvrši plaćanja po kreditnom ugovoru ni poslije tri mjeseca od trenutka dospijeca;
- ako dužnik prekrši neku od zaštitnih klauzula u kreditnom ugovoru. Tada se automatski pokreću pregovori između dužnika i banke, u protivnom banka zahtjeva da dužnik trenutno vrati cijeli dug;
- ekonomski kreditni rizik se ostvaruje kada ekonomska vrijednost aktive dužnika padne ispod vrijednosti njegova duga.⁵¹

Da bi banka osigurala vraćanje kredita poseže za rigoroznom politikom kod odabira klijenata te uvjeta koji su potrebni da bi banka odobrila kredit. U procesu odobravanja kredita vrlo je važno naglasiti odnos rizika i neizvjesnosti za banku. Kada klijent u banci zatraži kredit, banka ne može jasno znati hoće li taj kredit biti vraćen ili ne. Banka se tada susreće s neizvjesnošću jer ne može točno izračunati koja je vjerojatnost povrata kredita koji će plasirati klijentu. Očekivanje povrata kredita temelji se na subjektivnoj distribuciji koju banka nastoji što više približiti objektivnoj vjerojatnosti povrata kredita. Kako bi banka usuglasila ove dvije distribucije, oslanja se na statistiku i elemente osiguranja kredita. Iz tog razloga banka pri

⁵¹ Lešić, Z., Gregurek, M.: Financijske institucije i tržišta, Visoka škola za poslovanje i upravljanje „Baltazar Adam Krčelić“, Zaprešić, 2014.

odobranju kredita od klijenata zahtijeva veliku količinu podataka koji moraju biti dostavljeni uz zahtjev za kredit.⁵²

3.6.2. Tržišni rizik

Rizik koji neka banka može snositi uslijed nepovoljnih kretanja tržišnih cijena, naziva se tržišni rizik. Svaki sastavni dio rizika uključuje opći tržišni rizik i specifični rizik koji nastaje uslijed specifične strukture portfelja neke banke. Sve veća izloženost banaka tržišnom riziku uzrokovana je tendencijom raznolikosti bankarskog poslovanja i njezinim razvojem od tradicionalno posredničke uloge prema ulozi suvremene banke sa širokim spektrom proizvoda i usluga. Podvrste tržišnog rizika su:

- rizik kamatne stope,
- rizik valutnog tečaja te
- rizik vlasničke pozicije.

Prvi rizik odnosi se na kamatnu stopu i predstavlja osjetljivost kapitala i prihoda banke na promjene u kamatnim stopama. Promjenom kamatnih stopa na financijskom tržištu, mijenjaju se prihodi banaka, tržišna vrijednost aktive i pasive pa samim time i neto vrijednost banke. Dakle, kamatna stopa bilo kojeg kredita ili vrijednosnice je određena financijskim tržištem gdje se banke prilikom odobravanja kredita nalaze. Kada se tržišne kamatne stope kreću, bankari su suočeni s dvjema osnovnim vrstama rizika:

- rizik cijena (pojavljuje se kada tržišne kamatne stope rastu, uzrokujući pad tržišne vrijednosti većine obveznica i kredita s nepromjenjivom kamatnom stopom) i
- reinvesticijski rizik (pojavljuje se kad tržišne kamatne stope padaju forsirajući banku na ulaganje sredstava u manje profitabilne kredite, obveznice i drugu aktivu).

Valutni rizik predstavlja mogućnost nastanka negativnih efekata na financijski rezultat i kapital banke uslijed promjene valutnog tečaja. Dakle, ovaj rizik nastaje ukoliko dođe do promjene deviznih tečajeva kada se u aktivi i pasivi bilance nalaze viševalutne kompozicije. Ova vrsta rizika došla je do izražaja uvođenjem fluktuirajućih deviznih tečajeva početkom sedamdesetih godina prošlog stoljeća i posebno je značajan za banke koje posluju na globalnom tržištu s više valuta. U stvarnosti, valutni rizik se sastoji od:

⁵² Gregurek, M., Vidaković, N.: Bankarsko poslovanje, RriF plus, Zagreb, 2011.

- transakcijskog rizika (rizik promjene tečaja na strana potraživanja i dugovanja koja se temelje na cijeni),
- ekonomski ili poslovni rizik (vezan za utjecaj promjene tečaja na dugu poziciju neke države),
- rizik revalorizacije ili rizik konverzije (nastaje kada se devizna pozicija neke banke revalorizira u domaćoj valuti).

Još jedan rizik povezan s tržištem je i rizik likvidnosti. Ovaj rizik nastaje kada banka nije u stanju podmiriti svoje dospjele obveze. Tada nastaje stanje manjka likvidnosti, a banka je prinuđena posuditi sredstva na financijskom tržištu. Kako su likvidnost i profitabilnost suprotni principi bankarskog poslovanja, vodstvo banke mora pronaći ravnotežu između ova dva suprotstavljena interesa. Rizik likvidnosti je i rizik mogućnosti nastanka negativnih efekata na financijski rezultat i kapital banke uslijed nesposobnosti te banke za ispunjavanjem svojih dospjelih obveza. Većina bankarskih aktivnosti ovisi o sposobnosti banke da osigura likvidnost svojim klijentima, stoga su banke posebno osjetljive na probleme likvidnosti, kako na nivou same banke, tako i na nivou cjelokupnog tržišta.⁵³

3.6.3. Operativni rizik

Globalizacija financijskih usluga, zajedno s rastućom razinom financijske tehnologije, čine aktivnosti banaka, a time i razinu rizika sve složenijima. Razvoj bankarskih poslova sve više uvjetuje da pored kreditnog i tržišnog rizika na značaju dobivaju i neki drugi rizici, osobito operativni. Operativni rizik je rizik gubitka koji je rezultat neadekvatnih ili pogrešnih internih procesa, ljudi, sustava ili vanjskih događaja. Iako operativni rizik postoji od samih začetaka bankovnog poslovanja, nije mu se oduvijek pridavala osobita važnost niti je postojao zahtjev za odgovarajućim mjerenjem ove vrste rizika od strane banaka.⁵⁴

Kao što je već spomenuto ovakvi rizici često predstavljaju rezultat neadekvatnog rada vodstva banke i interne kontrole te stoga direktno negativno utječu na financijski rezultat i to najčešće greškom, prijevarom ili propuštanjem prilike da se pravovremeno reagira na određenu priliku. Na temelju prakse, može se reći kako na operativni rizik najčešće utječu:

⁵³ Lešić, Z., Gregurek, M.: Financijske institucije i tržišta, Visoka škola za poslovanje i upravljanje „Baltazar Adam Krčelić“, Zaprešić, 2014.

⁵⁴ Šarlija, N.: Predavanja za kolegij „Kreditna analiza“, Ekonomski fakultet u Osijeku, 2008.

- ljudski faktori,
- tehnički faktori,
- procesne radnje te
- informacijske tehnologije.

Tendencije za povećanjem korištenja visoko automatizirane tehnologije, porast poslovanja sa stanovništvom i rast elektronskog bankarstva, sve veće oslanjanje na vanjske izvore i povećano korištenje razrađenih tehnika za smanjenje izloženosti kreditnom i tržišnom riziku utjecali su na povećanje izloženosti operativnom riziku. Vrste operativnog rizika su:

- unutrašnja prijevarena (neovlaštena aktivnost krađe ili prijevare koja se odnosi na djelatnike),
- vanjska prijevarena (krađa ili prijevarena koju učini treća osoba izvan organizacije),
- radno pravo i sigurnost na radu (događaji u vezi s odnosima zaposlenika),
- odnosi s klijentima i proizvodi (nastaju neuspjehom ispunjenja obveza prema klijentima u vidu prirode ili dizajna proizvoda),
- oštećenje fizičke imovine (gubitak kao rezultat katastrofa ili drugih događaja),
- prekid u poslovanju i pad sustava (primjerice kvarovi hardvera i softvera, telekomunikacijski problemi i sl.),
- izvršenje isporuka i upravljanje procesima (rizični događaji u vezi s obradom transakcija).⁵⁵

⁵⁵ Lešić, Z., Gregurek, M.: Financijske institucije i tržišta, Visoka škola za poslovanje i upravljanje „Baltazar Adam Krčelić“, Zaprešić, 2014.

4. HRVATSKI BANKARSKI SUSTAV

Svaki bankarski sustav se uglavnom sastoji od središnje banke, poslovnih banaka te štednih i drugih financijskih institucija. U Republici Hrvatskoj bankarski sustav obuhvaća središnju banku, dvadeset i sedam poslovnih banaka, jednu štednu banku te pet stambenih štedionica.

4.1. HRVATSKA NARODNA BANKA

Ustavom Republike Hrvatske, koji je donesen 21. prosinca 1990. godine, Hrvatska narodna banka postaje središnja banka Republike Hrvatske i to pod nazivom Narodna banka Hrvatske. Ovaj naziv se zadržao sve do 15. prosinca 1997. godine kada se taj naziv mijenja u Hrvatska narodna banka (u daljnjem tekstu HNB), naziv koji je zadržan do danas.

Zakonom o Hrvatskoj narodnoj banci koji je donesen 5. travnja 2001. godine utvrđeni su položaj, poslovi, vlasnički status, ovlaštenja i ustroj središnje banke Republike Hrvatske. Ovim zakonom je ojačana institucionalna, financijska i personalna neovisnost HNB-a te je određeno postizanje i održavanje stabilnosti cijena kao osnovni cilj djelovanja.

Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o HNB-u donesenim u prosincu 2006. godine dodatno je učvršćena neovisnost središnje banke, a stvorene su i zakonske pretpostavke da danom pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji, HNB postane sastavni dio Europskog sustava središnjih banaka (u daljnjem tekstu ESSB) te da počne obavljati svoje zadatke u skladu sa statutom ESSB-a i Europske središnje banke (u daljnjem tekstu ESB). Nešto manje od dvije godine nakon toga, u srpnju 2008. godine na snagu je stupio Zakon o Hrvatskoj narodnoj banci⁵⁶, kojim se pravni okvir djelovanja hrvatske središnje banke dodatno usklađuje s pravnim standardima Europske unije.⁵⁷

Hrvatska narodna banka središnja je banka Republike Hrvatske i sastavni je dio ESSB-a. Osnovni cilj HNB-a jest održavanje stabilnosti cijena, pri čemu vodi računa i o stabilnosti financijskog sustava u cjelini. Osim toga, HNB još:

⁵⁶ Zakon o Hrvatskoj narodnoj banci (NN 75/08, 54/13)

⁵⁷ Lovrinović, I., Ivanov, M.: Monetarna politika, RriF plus, Zagreb, 2009.

- vodi monetarnu i deviznu politiku,
- upravlja međunarodnim pričuvama Republike Hrvatske,
- izdaje hrvatski novac: kunu,
- izdaje odobrenja za rad ovlaštenim mjenjačima,
- izdaje odobrenja za rad kreditnim institucijama, kreditnim unijama te institucijama za platni promet i elektronički novac te
- nadzire njihovo poslovanje.

U ostvarivanju svog cilja i obavljanju svojih zadataka HNB je samostalna i neovisna, a izvješća o svom djelovanju izravno podnosi Hrvatskom saboru. Neovisnost središnje banke ključan je preduvjet za uspješno i vjerodostojno provođenje monetarne politike, a samim time i za ostvarivanje osnovnog cilja središnje banke, odnosno stabilnosti cijena. Neovisnost HNB-a u skladu je s Ugovorom o Europskoj Uniji, kojim se jamči neovisnost nacionalnih središnjih banaka Europske unije.

Ova neovisnost središnje banke obuhvaća više aspekata: funkcijsku, institucionalnu, osobnu i financijsku neovisnost. Funkcijska neovisnost podrazumijeva jasno definiran cilj i samostalnost u odabiru mjera i instrumenata za njegovo ostvarivanje. Institucionalna neovisnost znači da središnja banka donosi odluke neovisno o utjecaju drugih institucija. Osobna neovisnost jamči zaštitu dužnosnika HNB-a od vanjskih pritisaka, isključuje sukobe interesa i precizno definira uvjete za izbor i razrješenje guvernera i drugih članova Savjeta HNB-a. Financijska neovisnost HNB-a implicira mogućnost autonomnog pribavljanja financijskih sredstava za potrebe ostvarivanja svog mandata, pri čemu prihode i rashode određuje narav monetarne politike.⁵⁸

Temeljni kapital HNB-a iznosi 2.500.000.000,00 kuna i ne može se prenositi niti može služiti kao sredstvo osiguranja, a upisan je i uplaćen u ESB. HNB sastavlja financijska izvješća za svaku financijsku godinu u skladu s računovodstvenim propisima i Međunarodnim računovodstvenim standardima (tzv. MRS-ovi). Reviziju sastavljenih financijskih izvješća i cjelokupnog poslovanja HNB-a obavljaju neovisni vanjski revizori, prema propisima o reviziji i Međunarodnim revizijskim standardima. Odluku o izboru revizora koji će obaviti reviziju financijskih izvješća HNB-a donosi Odbor za financije i državni proračun Hrvatskog

⁵⁸ Uloga HNB-a, <https://www.hnb.hr/o-nama/funkcije-i-struktura/uloga> (21.08.2016.)

sabora na prijedlog Savjeta HNB-a. Na kraju obračunskog razdoblja, potencijalni višak prihoda nad rashodima Hrvatske narodne banke raspoređuje se u opće pričuve i u korist državnog proračuna.⁵⁹

4.1.1. Ciljevi i zadaci HNB-a

Održavanje stabilnosti cijena osnovni je cilj HNB-a. U praksi to znači da središnja banka podupire nisku i stabilnu inflaciju. Ne dovodeći u pitanje ostvarivanje osnovnog cilja, HNB podupire i opću gospodarsku politiku Europske unije u skladu s ciljevima Europske unije određenima u članku 3. Ugovora o Europskoj uniji. Ti ciljevi uključuju ostvarivanje uravnoteženoga i održivoga gospodarskog rasta te postizanje visoke razine zaposlenosti. Usto, zadaća HNB-a je i održavanje stabilnosti financijskog sustava u zemlji. Pritom valja naglasiti da su sekundarni ciljevi podređeni primarnom cilju HNB-a te da se mogu ostvarivati samo uz uvjet da je osnovni cilj ispunjen.

Osnovni preduvjet za održiv gospodarski rast jest stabilnost cijena, što potvrđuju ekonomska istraživanja i dosadašnja iskustva. Općenito, stabilnost cijena u kontekstu cilja monetarne politike ne znači da stopa inflacije treba biti jednaka nuli, već se taj cilj obično tumači kao ostvarivanje blago pozitivne stope inflacije u dužem razdoblju. Prosječna godišnja stopa inflacije u Hrvatskoj u razdoblju od 2000. do 2015. godine iznosila je 2,5%, što za HNB znači da radi dobar posao održavanjem niske stope inflacije.

Stabilna i niska stopa inflacije pridonosi višim razinama gospodarske aktivnosti i zaposlenosti na više načina. Kao prvo, niska i stabilna inflacija povećava transparentnost cijena, odnosno omogućuje potrošačima da iz cijena dobiju pravilnu i kvalitetnu informaciju o relativnoj vrijednosti pojedinih dobara. Naime, u praksi se pokazuje da visoke stope inflacije rezultiraju velikim promjenama relativnih cijena. S druge strane, kod nižih stopa inflacije cijene su stabilnije, odnosno lakše je uspoređivati vrijednosti različitih dobara i predvidjeti njihove promjene. U takvom okružju potrošači i poduzeća mogu kvalitetnije donositi odluke o potrošnji, štednji i investicijama, što rezultira učinkovitijom raspodjelom ukupnih resursa u gospodarstvu i u konačnici povećanjem blagostanja i proizvodnog potencijala gospodarstva.

⁵⁹ O Hrvatskoj narodnoj banci, <http://old.hnb.hr/o-hnb/h-opis-hnb.htm> (21.08.2016.)

Druga bitna činjenica je da se u uvjetima stabilnih cijena smanjuje vjerojatnost da će se kućanstva i poduzeća svojim resursima koristiti u svrhu zaštite od inflacije umjesto da ih usmjere u proizvodnju. Ovo doista može utjecati na destimuliranje investicija u produktivnije sektore te potaknuti odljev kapitala i naposljetku kočiti gospodarski rast. Osim toga, visoka i promjenjiva inflacija uvećava nesigurnost i neizvjesnost pred onim što donosi budućnost, što još više iskrivljuje vrijednosne prosudbe i utječe na očekivanja koja mogu bitno ugroziti pravilno donošenje ekonomskih i investicijskih odluka.

Nadalje, niska i stabilna inflacija pridonosi smanjenju premije na inflacijski rizik ugrađene u kamatne stope. Zapravo, to je nadoknada koju vjerovnici zahtijevaju od dužnika da bi se osigurali od rizika gubitka vrijednosti njihove imovine. Manja premija na rizik od inflacije pridonosi smanjenju realnih kamatnih stopa te tako više potiče investicije. Visoka inflacija može imati nepovoljan učinak i na stabilnost poreznog sustava, ali i sustava socijalne zaštite. U gospodarstvima gdje postoje znatni vremenski pomaci u naplati poreza i doprinosa inflacija će najvjerojatnije imati negativan utjecaj na porezne prihode i doprinose za socijalnu zaštitu. Na kraju, održavanje stabilnosti cijena pridonosi sprječavanju preraspodjele bogatstva i prihoda između vjerovnika i dužnika koja nema fundamentalnu ekonomsku opravdanost.

Za razliku od inflacije, deflacija, odnosno pad opće razine cijena, također može imati brojne negativne učinke na gospodarski rast i zaposlenost. Ako deflacija potraje, postoji opasnost da je ekonomski subjekti (kućanstva, poduzeća, država itd.) ugrade u svoja očekivanja pa zbog toga odluče odgađati potrošnju očekujući da će cijene biti još niže u budućnosti. To dovodi do smanjenja prihoda poduzeća, koja su potom prisiljena smanjiti svoje troškove, a to u pravilu dovodi do smanjenja plaća i otpuštanja radnika. Rastuća nezaposlenost utječe na nastavak smanjivanja potražnje kućanstava za dobrima i uslugama, izazivajući daljnji pritisak na pad cijena. To može dovesti do pojave deflacijske spirale, koja može imati dalekosežne i dugotrajne negativne posljedice na gospodarstvo.⁶⁰

Funkcija HNB-a se ne razlikuje od funkcije ostalih središnjih banaka, kako u zemljama razvijenog tržišta, tako i onih u tranziciji. Jedina razlika je u stupnju samostalnosti i instrumentima koje koristi te u njihovoj zastupljenosti. Zadaci koje HNB obavlja u okviru svoje nadležnosti su sljedeći:

⁶⁰ Ciljevi monetarne politike, <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/monetarna-politika/ciljevi> (21.08.2016.)

1. utvrđivanje i provođenje monetarne i devizne politike,
2. držanje i upravljanje s međunarodnim pričuvama Republike Hrvatske,
3. izdavanje novčanica i kovanog novca,
4. izdavanje i oduzimanje odobrenja i suglasnosti u skladu sa zakonima kojima se uređuje poslovanje kreditnih institucija, kreditnih unija, institucija za platni promet i sustava za namiru platnih transakcija te devizno poslovanje i poslovanje ovlaštenih mjenjača,
5. supervizija i nadzor u skladu sa zakonima kojima se uređuje poslovanje kreditnih institucija, kreditnih unija, institucija za platni promet i sustava za namiru platnih transakcija,
6. vođenje računa kreditnih institucija i obavljanju platnog prometa po tim računima,
7. davanje kredita kreditnim institucijama i primanje u depozit sredstava kreditnih institucija,
8. uređivanje i unapređivanje sustava platnog prometa,
9. obavljanje zakonom utvrđenih poslova za Republiku Hrvatsku,
10. donošenje podzakonskih propisa u poslovima iz svoje nadležnosti.⁶¹

4.1.2. Ustroj i upravljanje HNB-om

Tijela HNB-a su Savjet i guverner. Savjet HNB-a se sastoji od osam članova, a čine ga guverner, zamjenik guvernera i šest viceguvernera. Savjet predstavlja najviše tijelo HNB-a i odgovoran je za ostvarivanje cilja i izvršavanje zadataka HNB-a.⁶² Predsjednik Savjeta je guverner, a u sklopu opće nadležnosti, Savjet je osobito zadužen za:

- utvrđivanje monetarne i devizne politike,
- donošenje financijskog plana HNB-a,
- donošenje Statuta HNB-a,
- utvrđivanje uvjeta odobravanja kredita kreditnim institucijama,
- utvrđivanje kamatnih stopa i naknada za usluge HNB-a,
- utvrđivanje osnovice za obračunavanje obvezne pričuve i stope obvezne pričuve,
- izdavanje i oduzimanje odobrenja za rad kreditnim institucijama sa sjedištem u Republici Hrvatskoj i podružnicama kreditnih institucija sa sjedištem izvan Republike Hrvatske,

⁶¹ Lovrinović, I., Ivanov, M.: Monetarna politika, RriF plus, Zagreb, 2009.

⁶² Savjet i rukovodstvo, <https://www.hnb.hr/o-nama/funkcije-i-struktura/savjet-i-rukovodstvo> (22.08.2016.)

- utvrđivanje insolventnosti kreditnih institucija i odlučivanje o davanju prijedloga za pokretanje stečajnog postupka nad kreditnim institucijama ili o oduzimanju odobrenja za rad kreditnim institucijama,
- davanje suglasnosti za pripajanje kreditnim institucijama i za stjecanje dionica kreditnih institucija,
- davanje suglasnosti za imenovanje predsjednika i članova uprava kreditnih institucija,
- donošenje podzakonskih propisa kojima se uređuje devizno poslovanje pravnih i fizičkih osoba i poslovanje ovlaštenih mjenjača,
- izdavanje i oduzimanje odobrenja za rad sustava za namiru platnih transakcija i donošenje podzakonskih propisa kojima se propisuje način njihova rada,
- odlučivanje o apoenima i obilježjima novčanica i kovanog novca i njihovu puštanju u optjecaj i povlačenju iz optjecaja,
- određivanje strategije i politike upravljanja međunarodnim pričuvama,
- odlučivanje o članstvu HNB-a u međunarodnim institucijama i organizacijama i
- odlučivanje o osnivanju i zatvaranju podružnica i predstavništava HNB-a.

Za provođenje odluka Savjeta HNB-a odgovoran je guverner Hrvatske narodne banke.

Guverner Hrvatske narodne banke:

- upravlja i rukovodi poslovanjem HNB-a,
- organizira rad HNB-a,
- predstavlja i zastupa HNB,
- propisuje pobliže uvjete i način obavljanja supervizije i nadzora te vrste, rokove, redoslijed i postupak poduzimanja mjera prema kreditnim institucijama,
- donosi rješenja u postupku supervizije i nadzora nad kreditnim institucijama, donosi akte o funkcioniranju i razvoju informacijskog sustava HNB-a,
- imenuje i razrješava osobe s posebnim ovlastima i odgovornostima u HNB-u,
- donosi opći akt o unutrašnjem ustroju i sistematizaciji radnih mjesta u HNB-u i opće akte kojima se utvrđuju prava, obveze i odgovornosti zaposlenika,
- donosi podzakonske propise, odluke i opće akte iz djelokruga HNB-a koji zakonom nisu stavljeni u nadležnost Savjeta.⁶³

⁶³ Zakon o Hrvatskoj narodnoj banci (NN 75/08, 54/13)

4.1.3. Monetarna politika HNB-a

U većini zemalja osnovni cilj monetarne politike je održavanje stabilnosti cijena te središnje banke ostvaruju taj cilj na različite načine. Način na koji središnja banka instrumentima monetarne politike ostvaruje svoj cilj, naziva se okvirom monetarne politike. Za svoj okvir provođenja monetarne politike središnje banke obično izabiru određenu varijablu na čiju razinu ili na čiju dinamiku kretanja mogu utjecati te preko nje indirektno ostvarivati svoj glavni cilj. Primjerice, ta varijabla može biti kamatna stopa, nominalni tečaj ili neki monetarni agregat i u skladu s tim, okvir za provođenje monetarne politike može se temeljiti na tečajnom sidru, monetarnom sidru, ciljanju inflacije ili može biti mješovit.

HNB je odabrala stabilnost tečaja kune prema euru kao nominalno sidro monetarne politike. Održavanjem stabilnosti tečaja kune prema euru HNB indirektno utječe na svoj temeljni cilj, a to je stabilnost cijena. S obzirom na visoku euroizaciju hrvatskog bankovnog sustava, stabilnost tečaja jest sredstvo kojim HNB održava i financijsku stabilnost. To sve skupa garantira makroekonomsku stabilnost zemlje i očuvanje realne vrijednosti novčanih sredstava svih sektora gospodarstva.

Odabir monetarnog okvira i sidra monetarne politike ovisi o važnim obilježjima i osobitostima gospodarstva. Za hrvatsko gospodarstvo to su:

- izrazito visoka razina euroizacije,
- činjenica da je Hrvatska malo i otvoreno gospodarstvo,
- visoka uvozna ovisnost i
- visoka zaduženost u stranoj valuti svih domaćih sektora.

Među svim obilježjima najvažniji je **visoka razina euroizacije**. Euroizacija je pojam koji označuje visoku zastupljenost strane valute, odnosno eura, kao valute štednje i mjerila vrijednosti u nekom gospodarstvu. U Hrvatskoj je visoka euroizacija posljedica dosadašnjih iskustava s visokom stopom inflacije koja su dovela do dugoročno ukorijenjenog nepovjerenja u domaću valutu. Nepovjerenje u domaću valutu se neopravdano zadržalo na visokoj razini unatoč stabilnosti kune od njezina uvođenja do danas. Posljedica je toga i činjenica da Hrvatsku karakterizira visok stupanj valutne supstitucije (zamjene domaće valute stranom valutom), koja se ogleda u tome da najveći dio depozita u bankama čine devizni depoziti (više od 80%) i to dominantno u eurima.

Hrvatsko je gospodarstvo malo i otvoreno, što znači da razmjena robe i usluga s inozemstvom ima ogroman utjecaj na ukupnu gospodarsku aktivnost u tuzemstvu. Zajednički udio izvoza i uvoza robe i usluga u bruto domaćem proizvodu iznosio je oko 90%, pri čemu se više od polovine robnog izvoza i oko 60% robnog uvoza odnosilo na zemlje članice europodručja. Osim toga, cijene izvoznih usluga, koje su najviše povezane s turizmom, uvelike su povezane s tečajem kune prema euru, zbog činjenice da više od 60% dolazaka i noćenja stranih gostiju u Hrvatskoj ostvaruju gosti iz zemalja europodručja. Veća kolebanja tečaja kune prema euru dovela bi do učestale promjenjivosti uvoznih i izvoznih cijena, čime bi se otežala njihova predvidivost i povećala neizvjesnost u poslovanju s inozemstvom.

Zbog **visoke uvozne ovisnosti**, domaće su cijene osjetljive na promjene tečaja. S obzirom na to da velik dio dobara, oko 60% na hrvatskom tržištu potječe od uvoza iz europodručja, znatniji porast tečaja kune prema euru mogao bi dovesti do rasta cijena tih dobara izraženih u kunama, a indirektno i do rasta inflacije, odnosno opće razine cijena. Uz promjene tečaja vezana su i inflacijska očekivanja kućanstava, koja su osobito izražena zbog loših iskustava s visokom inflacijom na ovim prostorima u prošlosti.

Uz visoku euroizaciju duga prema domaćim bankama, hrvatsko je gospodarstvo dodatno izloženo tečajnim rizicima i zbog **visoke razine inozemnog duga** koji je najvećim dijelom iskazan u eurima. Kako je velik dio zaduženja svih domaćih sektora vezan uz tečaj eura, hrvatski građani, poduzeća i država izrazito su ranjivi na znatnije promjene tečaja kune prema euru jer bi im slabljenje kune u odnosu na euro uvelike povećalo teret otplate njihova duga.

HNB provodi monetarnu politiku određivanjem i primjenom instrumenata i mjera koji su joj potrebni za ostvarivanje njezinih ciljeva i zadaća. Osnovni instrument monetarne politike HNB-a predstavljaju devizne intervencije. Ove intervencije provode se putem povremenih deviznih aukcija, pomoću kojih središnja banka kupuje odnosno prodaje devize poslovnim bankama. Pri aukciji poslovne banke podnose HNB-u željene iznose i pripadajuće cijene deviznih transakcija te na temelju pristiglih ponuda HNB donosi odluku o iznosu intervencije i tečaju. HNB općenito organizira aukciju prodaje devize kada kuna slabi, a kupnju deviza kada kuna jača. Prodajom deviza HNB povlači kune iz optjecaja, a kupnjom deviza stavlja kune u optjecaj.

HNB se osim deviznim intervencijama, služi cijelim nizom drugih instrumenata i mjera monetarne politike. Njihovom kombinacijom HNB nastoji u okviru svojih zakonskih ovlasti utjecati na monetarna, a time posredno i na ekonomska kretanja. Primjerice, u uvjetima visoke likvidnosti u bankovnom sustavu koja prijeti pritiscima na prekomjerno slabljenje kune prema euru, HNB odgovarajućim mjerama (npr. povećanjem stope obvezne pričuve ili obveznim upisom blagajničkih zapisa) povlači viškove likvidnosti iz sustava. U bankarskom sustavu, u uvjetima niske likvidnosti koja dovodi do pritiska na pretjerano jačanje kune prema euru, HNB svojim mjerama (npr. smanjenjem stope obvezne pričuve ili povećanjem minimalno potrebnih deviznih potraživanja) osigurava dodatnu likvidnost sustavu. Nadalje, u okolnostima snažnoga kreditnog rasta HNB poseže za restriktivnim mjerama kojima demotivira kreditni rast, a za vrijeme slabog kreditnog rasta i stagnacije ili pada gospodarske aktivnosti uvodi mjere kojima želi potaknuti kreditni rast i ekonomsku aktivnost.

U maloj otvorenoj ekonomiji kakva je Hrvatska, s visokom stopom euroizacije, međunarodni tokovi kapitala izrazito utječu na kretanje tečaja, pa bi nestabilnost tečaja u postojećim ugovornim odnosima nepovoljno utjecala na makroekonomsku stabilnost zemlje. Instrumenti monetarne politike stoga su prilagođeni na način koji omogućuje održavanje stabilnosti kretanja tečaja. Implicitno je na taj način određena i kamatna stopa koja je jednaka kamatnoj stopi zemlje uz čiju je valutu vezana domaća valuta, ali uvećana za premiju za rizik. Okvir za provođenje monetarne politike HNB-a sadržava sljedeću lepezu instrumenata:

- operacije na otvorenom tržištu (njima središnja banka utječe na likvidnost bankovnog sustava i kretanje kamatnih stopa na novčanom tržištu),
- obvezna pričuva (omogućuje kontrolu nad ponudom novca i posljedično osiguranje monetarne stabilnosti i likvidnosti bankarskog sustava te neometano odvijanje platnog prometa),
- stalno raspoložive mogućnosti (omogućuju kreditnim institucijama da na vlastitu inicijativu posuđuju ili deponiraju sredstva kod HNB-a) i
- ostali instrumenti i mjere.⁶⁴

⁶⁴ Okvir monetarne politike, <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/monetarna-politika/okvir-monetarne-politike> (25.08.2016.)

4.1.4. Međunarodne pričuve

Pod međunarodnim pričuvama podrazumijeva se inozemna imovina koja je pod kontrolom i na raspolaganju monetarne vlasti u svrhu izravnog financiranja neravnoteže u bilanci plaćanja te posrednog reguliranja neravnoteže putem intervencija na deviznom tržištu radi utjecaja na tečaj te u ostale svrhe. Međunarodnim pričuvama Republike Hrvatske upravlja HNB, a strategiju i politiku upravljanja međunarodnim pričuvama određuje Savjet HNB-a. Ove pričuve mogu uključivati inozemna sredstva plaćanja u gotovini, devizne depozite u bankama, inozemne vrijednosnice, zlato i posebna prava vučenja Međunarodnoga monetarnog fonda (u daljnjem tekstu MMF). Međunarodne pričuve Republike Hrvatske čine:

- zlato, plemenite kovine i drago kamenje,
- novčanice i kovani novac u konvertibilnoj stranoj valuti,
- potražna salda plativa u konvertibilnoj stranoj valuti na računima HNB-a kod stranih središnjih banaka, međunarodnih financijskih institucija ili kreditnih institucija,
- ukupni iznos posebnih prava vučenja koji Hrvatska narodna banka drži kod MMF-a,
- mjenice, potvrde o depozitu, obveznice i ostali dužnički vrijednosni papiri koje drži HNB ili netko treći za račun HNB-a, koji su plativi u konvertibilnoj valuti dužnika,
- termenske kupnje ili repo ugovori koje je HNB sklopila s drugim središnjim bankama, kreditnim ili financijskim institucijama sa sjedištem izvan Republike Hrvatske ili međunarodnim financijskim institucijama,
- ugovori pokriveni njihovim jamstvima te terminski i opcijski ugovori koje je HNB sklopila s ugovornim stranama, osiguravajući plaćanje u konvertibilnoj valuti i
- druga imovina koja se po svom sadržaju i značenju može izjednačiti s imovinom navedenom u navedenim stavkama.

Svrha međunarodnih pričuva je ponajprije osiguravanje međunarodne likvidnosti zemlje, a time i njezina kredibiliteta u odnosu na međunarodnu zajednicu. Zahvaljujući međunarodnim pričuvama omogućen je lakši pristup međunarodnim tržištima kapitala, kao i interveniranje na domaćem deviznom tržištu odnosno otkup i prodaja deviza za kune s ciljem utjecaja na razinu tečaja kune u odnosu na euro. Nadalje, u uvjetima otežanog pristupa tržištima kapitala, odnosno u vrijeme kriza, međunarodne su pričuve potrebne kako bi se ograničio utjecaj vanjskih šokova na domaće gospodarstvo. Pravila o tome koja je optimalna razina međunarodnih pričuva nema, no uobičajeno je pravilo da bi one trebale odgovarati najmanje vrijednosti uvoza robe i usluga za razdoblje od tri mjeseca. Oprez i iskustvo govore

da su poželjnije više razine međunarodnih pričuva pa tako inozemni ulagači pri procjeni kreditnog rejtinga zemlje veliku važnost daju razini međunarodnih pričuva.

Osnovna načela upravljanja međunarodnim pričuvama su sigurnost, likvidnost i profitabilnost. Središnja banka upravlja međunarodnim pričuvama Republike Hrvatske na način da održava visoku likvidnost pričuva i primjerenu izloženost rizicima te uz dana ograničenja nastoji ostvariti povoljne stope povrata svojih ulaganja. Rizici prisutni pri upravljanju međunarodnim pričuvama su:

- kreditni rizik (HNB ograničuje izloženost ovom riziku ulaganjem u obveznice država visokog rejtinga, u kolateralizirane i nekolateralizirane depozite financijskih institucija visokog kreditnog rejtinga te postavljanjem ograničenja maksimalne izloženosti kod svake kategorije ulaganja),
- kamatni rizik (ovaj rizik kontrolira se primjenom tzv. referentnih portfelja. To je portfelj sastavljen od instrumenata u koje se mogu ulagati sredstva međunarodnih pričuva),
- valutni rizik (proizlazi iz fluktuacije međuvalutnih odnosa između kune i eura te između kune i američkog dolara),
- likvidnosni rizik (ovaj rizik kontrolira se ulaganjem pričuva u lako utržive obveznice te djelomično u depozitne instrumente s kratkim dospijecem) i
- operativni rizik (rizik koji se kontrolira strogim razdjeljivanjem funkcija i odgovornosti, točno propisanim metodologijama i procedurama te redovitim unutarnjim i vanjskim revizijama).⁶⁵

4.2. POSLOVNE BANKE

Krajem 2015. godine u Republici Hrvatskoj poslovale su trideset i tri kreditne institucije, točnije, dvadeset i sedam banaka, jedna štedna banka i pet stambenih štedionica. U odnosu na kraj 2014. godine nije bilo promjena u ukupnom broju kreditnih institucija, no početkom listopada 2015. godine nad jednom je bankom otvoren postupak sanacije, zbog njezine regionalne važnosti.

⁶⁵ Međunarodne pričuve RH, <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/medunarodne-pricuve/meunarodne-pricuve-rh> (25.08.2016.)

Ukupna imovina kreditnih institucija u prethodnoj se godini smanjila u odnosu na kraj 2014. godine za 1,8 mlrd. kuna ili 0,5%, pri čemu su ključni utjecaj imale promjene kod nekoliko banaka vodećih po visini imovine. Suprotno tome, imovina dviju najvećih banaka povećala se, što je dovelo do porasta koncentracije u sustavu mjerene visinom udjela vodećih banaka u ukupnoj imovini, danim neto kreditima i depozitima svih banaka. Na imovinu prvih dviju banaka na kraju 2015. godine odnosilo se 44,7% ukupne imovine te 45,4% ukupnih kredita i 45,1% ukupnih depozita svih banaka.

4.2.1. Vlasnička struktura

Što se tiče vlasničke strukture banaka u prethodnoj godini, niti ona se nije promijenila te se i nadalje 16 banaka nalazilo u većinskom vlasništvu inozemnih dioničara, a 12 banaka bilo je u domaćem vlasništvu. Udjeli imovine tih skupina banaka u ukupnoj imovini svih banaka vrlo malo su se promijenili, zbog slabih kretanja njihove imovine.

	XII. 2013.		XII. 2014.		XII. 2015.	
	Broj banaka	Udio	Broj banaka	Udio	Broj banaka	Udio
Domaće vlasništvo	14	10,3	12	9,9	12	9,7
Domaće privatno vlasništvo	12	5,1	10	4,7	10	4,4
Domaće državno vlasništvo	2	5,3	2	5,2	2	5,3
Strano vlasništvo	16	89,7	16	90,1	16	90,3
Ukupno	30	100,0	28	100,0	28	100,0

Tablica 1. Vlasnička struktura banaka na kraju razdoblja i udio njihove imovine u imovini svih banaka,
Izvor: <https://www.hnb.hr/> (30.08.2016.)

Najznačajnija promjena odnosila se na smanjenje udjela imovine banaka u domaćem vlasništvu, zbog utjecaja znatnijeg smanjenja imovine kod nekoliko banaka u privatnom vlasništvu. Nakon gubitaka u 2014. godini koji su umanjili imovinu banaka u većinskom državnom vlasništvu, u prethodnoj godini njihova je imovina iznova ojačala te je porastao njezin udio u ukupnoj imovini svih banaka. Razmjerno smanjenju udjela imovine banaka u domaćem vlasništvu porastao je udio imovine banaka u stranom vlasništvu, što je blago povećalo dominaciju tih banaka u sustavu (tablica 1.).

Većina banaka koje su bile u većinskom stranom vlasništvu, njih dvanaest, u vlasništvu su dioničara s područja Europske unije. Zanimljiva je činjenica da udio njihove

imovine u ukupnoj imovini svih banaka na kraju prethodne godine je iznosio 89,5%. Ostale četiri banke bile su u vlasništvu dioničara iz trećih zemalja, a imovina tih banaka činila je samo 0,8% ukupne imovine svih banaka.⁶⁶

4.2.2. Imovina

Imovina svih poslovnih banaka na kraju prethodne godine iznosila je 393,4 mlrd. kuna, što je u odnosu na isto razdoblje 2014. godine smanjenje od 1,8 mlrd. kuna ili 0,5% (Tablica 2.). Da situacija ne bude još gora, visinu i stopu promjene imovine ublažilo je kretanje tečaja kune prema tri najzastupljenije valute u bilanci banaka, a to su euro, švicarski franak i američki dolar.

	XII. 2013.		XII. 2014.			XII. 2015.		
	Iznos	Udio	Iznos	Udio	Promjena	Iznos	Udio	Promjena
Gotovina i depoziti kod HNB-a	51.284,0	12,9	50.252,6	12,7	-2,0	49.425,3	12,6	-1,6
Gotovina	6.369,7	1,6	6.462,7	1,6	1,5	7.289,7	1,9	12,8
Depoziti kod HNB-a	44.914,3	11,3	43.789,9	11,1	-2,5	42.135,6	10,7	-3,8
Depoziti kod financijskih institucija	21.464,2	5,4	26.369,8	6,7	22,9	27.728,2	7,0	5,2
Trezorski zapisi MF-a i blagajnički zapisi HNB-a	13.634,0	3,4	15.353,5	3,9	12,6	12.258,7	3,1	-20,2
Vrijednosni papiri	30.033,7	7,5	34.236,2	8,7	14,0	37.901,3	9,6	10,7
Derivatna financijska imovina	1.583,6	0,4	1.357,0	0,3	-14,3	2.431,1	0,6	79,2
Kredit	263.822,4	66,3	253.132,3	64,0	-4,1	246.949,2	62,8	-2,4
Kreditu financijskim institucijama	8.912,2	2,2	6.355,2	1,6	-28,7	5.633,8	1,4	-11,4
Kreditu ostalim komitentima	254.910,2	64,1	246.777,2	62,4	-3,2	241.315,5	61,3	-2,2
Ulaganja u podružnice, pridružena društva i zajedničke pothvate	3.185,7	0,8	2.722,1	0,7	-14,6	4.185,3	1,1	53,8
Preuzeta imovina	1.541,2	0,4	1.544,8	0,4	0,2	1.550,0	0,4	0,3
Materijalna imovina (minus amortizacija)	4.253,5	1,1	4.243,0	1,1	-0,2	4.456,1	1,1	5,0
Kamate, naknade i ostala imovina	7.061,5	1,8	6.026,3	1,5	-14,7	6.509,0	1,7	8,0
UKUPNO IMOVINA	397.863,7	100,0	395.237,7	100,0	-0,7	393.394,3	100,0	-0,5

Tablica 2. Struktura imovine banaka, na kraju razdoblja, u milijunima kuna i postocima,

Izvor: <https://www.hnb.hr/> (01.09.2016.)

Kada bi se isključili učinci tečajnih promjena, smanjenje imovine iznosilo bi još više od 4,8 mlrd. kuna ili 1,2%. Osobito važan pritom bio je utjecaj jačanja tečaja švicarskog franka prema kuni nakon odluke švicarske središnje banke s početka prošle godine o prestanku održavanja tečaja te valute prema euru. Posljedica te odluke na domaćem financijskom tržištu bio je znatan rast obveza dužnika s kreditima u švicarskim francima prema bankama.

⁶⁶ Bilten o bankama, Hrvatska narodna banka, Zagreb, 2016.

Trendovi koji su obilježili kretanja u bankarskom sustavu u posljednje četiri godine, nastavili su se padom bilančnog potencijala i u 2015. godini. Oprez banaka i njihovih klijenata u preuzimanju rizika ogledao se u izostanku novih kreditnih aktivnosti, a sredstva prikupljena na domaćem tržištu pretežno su usmjeravana u depozite kod stranih financijskih institucija. U istom trenutku, radi optimizacije poslovanja banke su se nastavile razduživati u inozemstvu. Već spomenuta kretanja u prethodnoj godini, dodatno su pojačali učinci provedbe izvanrednih zakonskih mjera koje je predložila Vlada RH s ciljem olakšavanja položaja dužnika s kreditima u švicarskim francima, a koji su rezultirali djelomičnim otpisom glavnice konvertiranih kredita. Spomenute su mjere pogodile poslovni rezultat pojedinih banaka te rezultirale gubitkom tekuće godine i smanjenjem bilančnoga kapitala.

Najznačajnija promjena naspram svih ostalih stavki imovine jest smanjenje neto kredita za 6,2 mlrd. kuna ili 2,4%. Osim smanjene kreditne aktivnosti, na pad neto kredita utjecalo je smanjenje portfelja kredita trgovačkim društvima, stanovništvu i financijskim institucijama. Mali porast kredita zabilježen je kod državnih jedinica, a znatniji porast, iako bez većeg utjecaja na ukupnu promjenu, primjetljiv je kod sektora nerezidenata⁶⁷.

Na pad ukupne imovine utjecalo je i smanjenje depozita banaka kod HNB-a za 1,7 mlrd. kuna ili 3,8%. Ovakvo smanjenje posljedica je prestanka važenja regulative te dospjeća upisanih obveznih blagajničkih zapisa HNB-a, u iznosu od 3,4 mlrd. kuna. Radi se o obveznim blagajničkim zapisima HNB-a koje su banke upisale krajem 2013. godine, u visini smanjenja stope obvezne pričuve i time oslobođenih sredstava u kunskom dijelu obvezne pričuve, a sve s ciljem poticanja kreditiranja gospodarstva. Ostali depoziti kod HNB-a, odnosno izdvojena obvezna pričuva i sredstva na računima za namiru, istodobno su porasli te su djelomice ublažili smanjenje ukupnih depozita kod HNB-a. S druge strane, depoziti banaka kod financijskih institucija porasli su za 1,4 mlrd. kuna ili 5,2%. Većim dijelom razlog tomu je rast depozita kod stranih financijskih institucija, a potom i rast depozita kod domaćih kreditnih institucija.

Za razliku od kredita i depozita, ulaganja banaka u vrijednosne papire porasla su za 570,2 mil. kuna, što u postotku predstavlja 1,1%, a njihov udio u imovini porastao je na

⁶⁷ Nerezident je fizička osoba koja u Republici Hrvatskoj nema ni prebivalište ni uobičajeno boravište, a u Republici Hrvatskoj ostvaruje dohodak koji se oporezuje prema odredbama Zakona o porezu na dohodak. (Zakon o porezu na dohodak, NN 177/04, 73/08, 80/10, 114/11, 22/12, 144/12, 43/13, 120/13, 125/13, 148/13, 83/14, 143/14, 136/15)

12,7%. Isključivi uzrok rasta bila su dvostruko veća ulaganja u vlasničke vrijednosne papire, pri čemu su se osobito istaknula ulaganja u vlasničke vrijednosne papire stranih financijskih institucija i trgovačkih društava. Usprkos visokoj stopi rasta od čak 102,1%, vlasnički vrijednosni papiri na kraju prethodne godine i nadalje su činili vrlo mali dio ukupnih ulaganja u vrijednosne papire, od samo 2,1%. S druge strane, ulaganja banaka u dužničke vrijednosne papire stagnirala su, iako su u njihovoj strukturi bila zapažena kretanja, uglavnom povezana s promjenom instrumenata duga državnih jedinica.⁶⁸

4.2.3. Kapital i obveze

I u pasivi bilance banaka, primjena zakonskih odredbi o konverziji kredita utjecala je na nezanemariva kretanja. Direktna posljedica primjene tih odredbi povećanje je obveza banaka zbog rezervacija stvorenih za konverziju kredita te smanjenje kapitala zbog gubitka tekuće godine pretežito nastalog na osnovi troškova konverzije. Također, vidljive su i neizravne posljedice primjene zakonskih odredbi o konverziji kredita, prije svega u smanjenju izvora financiranja u švicarskim francima i to osobito od većinskih stranih vlasnika.

Obveze banaka na kraju 2015. godine iznosile su 343,4 mlrd. kuna, što je porast u odnosu na kraj 2014. godinu za 3,7 mlrd. kuna ili 1,1% (Tablica 3.). Na ovo povećanje najviše je utjecao porast stavke kamate, naknade i ostale obveze, u čijem su sastavu evidentirane rezervacije za konverziju kredita. Realizacijom konverzija kredita u četvrtom tromjesečju prošle godine, inicijalno utvrđeni iznos rezervacija smanjio se za petinu, na 5,5 mlrd. kuna, što upućuje na relativno malu razinu obavljenih konverzija.

Smanjenje ukupnih izvora financiranja u promatranom jednogodišnjem razdoblju iznosilo je 3,6 mlrd. kuna, odnosno 1,1%, a ključni utjecaj pritom je imao nastavak razduživanja banaka prema većinskim stranim vlasnicima. Premda je stopa smanjenja ukupnih izvora financiranja bila relativno mala, promjene pojedinih instrumenata i njihove valutne strukture bile su primjetljive. Ovo se ponajprije odnosilo na snažno smanjenje obveza po kreditima, čak za 12,3 mlrd. kuna ili 33,6%, od kojih je znatan dio bio nominiran u švicarskim francima. Zajedno s ostalim oblicima financiranja, ukupne obveze banaka u švicarskim francima smanjile su se za 11,5 mlrd. kuna ili 74,2%, a njihov udio u deviznim

⁶⁸ Bilten o bankama, Hrvatska narodna banka, Zagreb, 2016.

obvezama banaka smanjio se na 1,8%. Posljedica je to konverzije kredita, zbog koje se smanjila potreba banaka za dodatnim izvorima financiranja u švicarskim francima te su se oni sveli gotovo samo na depozite stanovništva.

	XII. 2013.		XII. 2014.			XII. 2015.		
	Iznos	Udio	Iznos	Udio	Promjena	Iznos	Udio	Promjena
Kreditni od financijskih institucija	15.146,0	3,8	14.617,1	3,7	-3,5	12.966,5	3,3	-11,3
Kratkoročni krediti	2.124,8	0,5	2.428,3	0,6	14,3	1.342,0	0,3	-44,7
Dugoročni krediti	13.021,2	3,3	12.188,9	3,1	-6,4	11.624,5	3,0	-4,6
Depoziti	282.805,6	71,1	286.075,4	72,4	1,2	294.214,6	74,8	2,8
Depoziti na transakcijskim računima	54.245,1	13,6	67.556,2	17,1	24,5	76.631,9	19,5	13,4
Štedni depoziti	21.785,7	5,5	18.045,1	4,6	-17,2	21.052,5	5,4	16,7
Oročeni depoziti	206.774,8	52,0	200.474,1	50,7	-3,0	196.530,2	50,0	-2,0
Ostali krediti	26.337,2	6,6	21.944,3	5,6	-16,7	11.314,5	2,9	-48,4
Kratkoročni krediti	4.531,3	1,1	3.806,9	1,0	-16,0	1.378,7	0,4	-63,8
Dugoročni krediti	21.805,9	5,5	18.137,4	4,6	-16,8	9.935,9	2,5	-45,2
Derivatne financijske obveze i ostale financijske obveze kojima se trguje	1.878,1	0,5	1.180,5	0,3	-37,1	2.339,2	0,6	98,2
Izdani dužnički vrijednosni papiri	299,9	0,1	299,9	0,1	0,0	300,8	0,1	0,3
Kratkoročni izdani dužnički vrijednosni papiri	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,8	0,0	-
Dugoročni izdani dužnički vrijednosni papiri	299,9	0,1	299,9	0,1	0,0	300,0	0,1	0,0
Izdani podređeni instrumenti	1.453,5	0,4	2.050,0	0,5	41,0	2.724,0	0,7	32,9
Izdani hibridni instrumenti	3.005,9	0,8	2.319,4	0,6	-22,8	2.198,4	0,6	-5,2
Kamate, naknade i ostale obveze	11.445,8	2,9	11.231,2	2,8	-1,9	17.361,6	4,4	54,6
UKUPNO OBVEZE	342.371,9	86,1	339.717,8	86,0	-0,8	343.419,6	87,3	1,1
Dionički kapital	33.964,7	8,5	33.757,2	8,5	-0,6	34.275,4	8,7	1,5
Dobit (gubitak) tekuće godine	477,6	0,1	1.534,6	0,4	221,3	-4.615,8	-1,2	-400,8
Zadržana dobit (gubitak)	16.315,3	4,1	15.943,0	4,0	-2,3	15.579,3	4,0	-2,3
Zakonske rezerve	1.108,6	0,3	1.046,0	0,3	-5,7	1.035,2	0,3	-1,0
Statutarne i ostale kapitalne rezerve	3.035,4	0,8	2.600,4	0,7	-14,3	2.892,5	0,7	11,2
Revalorizacijske rezerve	610,4	0,2	727,9	0,2	19,2	1.115,1	0,3	53,2
Dobit (gubitak) prethodne godine	-20,2	0,0	-89,1	0,0	342,2	-307,0	-0,1	244,4
UKUPNO KAPITAL	55.491,8	13,9	55.519,9	14,0	0,1	49.974,7	12,7	-10,0
UKUPNO OBVEZE I KAPITAL	397.863,7	100,0	395.237,7	100,0	-0,7	393.394,3	100,0	-0,5

Tablica 3. Struktura obveza i kapitala banaka, na kraju razdoblja, u milijunima kuna i postocima,

Izvor: <https://www.hnb.hr/> (01.09.2016.)

Za razliku od obveza po kreditima i inozemnih izvora, ukupni depoziti banaka porasli su za 8,1 mlrd. kuna ili 2,8%, zahvaljujući rastu depozita domaćeg sektora. Najveći dio rasta domaćih depozita ostvarila su trgovačka društva za 9,1 mlrd. kuna ili 20,2%, a ostalo povećanje uglavnom se odnosilo na depozite stanovništva za 4,8 mlrd. kuna ili 2,7%. Značajan rast depozita trgovačkih društava najviše se može zahvaliti izvanrednom učinku dviju transakcija. Radi se o priljevima sredstava na osnovi prodaje jednog trgovačkog društva stranim investitorima te priljevu sredstava na osnovi izdanja vrijednosnih papira javnoga trgovačkog društva. Najznačajniji su porast ostvarili oročeni depoziti trgovačkih društava u iznosu od 4,6 mlrd. kuna ili 29,7%, potom depoziti na transakcijskim računima 3,3 mlrd. kuna

ili 12,0% te štedni depoziti 1,1 mlrd. kuna ili 55,9%. Tako su ukupni depoziti trgovačkih društava na kraju 2015. godini narasli na 53,9 mlrd. kuna.

Zbog povećanja depozita na transakcijskim računima za 5,2 mlrd. kuna ili 20,3% i štednim računima za 1,8 mlrd. kuna ili 13,7% prekinuo se višegodišnji trend usporavanja rasta ukupnih depozita stanovništva te su oni dosegli 181,2 mlrd. kuna. S druge strane, istodobno su se prvi put na godišnjoj razini smanjili najstabilniji depoziti, odnosno oročeni depoziti stanovništva, za 2,2 mlrd. kuna ili 1,6%. Zanimljiva je činjenica da su upravo ovi depoziti u godinama prije krize ostvarivali dvoznamenkaste godišnje stope rasta, a od 2008. godine njihov se rast naglo počeo usporavati. Na taj se način postupno restrukturiraju depoziti stanovništva. Smanjuje se udio oročenih depozita u ukupnim depozitima stanovništva, a povećava se udio depozita po viđenju. Valutna struktura ukupnih depozita stanovništva nije se znatnije promijenila te, za razliku od zaduživanja, ona i nadalje odražava sklonost stanovništva ka štednji u stranim valutama. Udio deviznih depozita u ukupnim depozitima stanovništva iznosio je 75,5%, što uključuje 75,2% depozita u stranim valutama i 0,3% kunskih depozita s valutnom klauzulom. Najviše zastupljena valuta u tim depozitima jest euro, na koji su se odnosile dvije trećine ukupnih depozita stanovništva. Na kunske depozite odnosilo se 24,5% ukupnih depozita stanovništva.⁶⁹

4.2.4. Profitabilnost

Nakon djelomičnog oporavka zarada u prethodnoj 2014. godini, prošla godina bankama je donijela dosad nezabilježene gubitke i to uglavnom kao posljedicu izvanrednih troškova zbog primjene zakonskih izmjena po kreditima vezanima uz švicarski franak. Naime, proteklu je godinu obilježilo neočekivano i iznimno snažno jačanje tečaja švicarskog franka, što se potom kao valutno inducirani kreditni rizik prelilo na portfelj kredita vezanih uz ovu valutu. To je naposljetku rezultiralo gubitkom banaka na agregatnoj razini, koji je, prema revidiranim podacima, na kraju godine iznosio malo više od 5 mlrd. kuna. Za usporedbu, dobit iz poslovanja prije poreza na kraju 2014. godine, iznosila je 2,1 mlrd. kuna.

U ovakvim su uvjetima gotovo sve ostale promjene ostale prigušene, a uglavnom su bile nastavak kretanja koja su obilježila nekoliko posljednjih godina, u obliku slabe potražnje

⁶⁹ Bilten o bankama, Hrvatska narodna banka, Zagreb, 2016.

za kreditima koja je uz stabilne i visoke zalihe likvidnosti omogućila daljnje razduživanje, posebice prema većinskim stranim vlasnicima. Osim toga, nastavljena su povoljna kretanja pasivnih kamatnih stopa, što je naposljetku rezultiralo zamjetljivim uštedama na kamatnim troškovima i osiguralo nastavak trenda povećavanja neto kamatnog prihoda, unatoč daljnjem smanjivanju kamatnog prihoda po gotovo svim osnovama.

	I. – XII. 2014.	I. – XII. 2015.	Promjena
POSLOVANJE KOJE ĆE SE NASTAVITI			
Kamatni prihod	18.844,8	18.129,3	-3,8
Kamatni troškovi	8.575,2	7.580,7	-11,6
Neto kamatni prihod	10.269,6	10.548,6	2,7
Prihod od provizija i naknada	4.378,7	4.614,3	5,4
Troškovi provizija i naknada	1.283,5	1.580,3	23,1
Neto prihod od provizija i naknada	3.095,2	3.034,0	-2,0
Prihod od vlasničkih ulaganja	215,6	349,1	61,9
Dobici (gubici)	1.262,4	862,3	-31,7
Ostali operativni prihodi	422,5	639,0	51,3
Ostali operativni troškovi	792,2	1.051,9	32,8
Neto ostali nekamatni prihod	1.108,2	798,5	-27,9
Ukupno operativni prihod	14.473,0	14.381,1	-0,6
Opći administrativni troškovi i amortizacija	7.428,7	7.438,6	0,1
Neto prihod iz poslovanja prije rezerviranja za gubitke	7.044,3	6.942,5	-1,4
Troškovi ispravaka vrijednosti i rezerviranja	5.371,1	11.973,5	122,9
Ostali dobici (gubici)	394,5	-1,2	-100,3
Dobit (gubitak) iz poslovanja koje će se nastaviti, prije poreza	2.067,6	-5.032,2	-343,4
Porez na dobit od poslovanja koje će se nastaviti	688,9	-402,2	-158,4
Dobit (gubitak) iz poslovanja koje će se nastaviti, nakon poreza	1.378,7	-4.630,0	-435,8
POSLOVANJE KOJE SE NEĆE NASTAVITI			
Dobit (gubitak) iz poslovanja koje se neće nastaviti, nakon poreza	155,9	14,2	-90,9
Dobit (gubitak) tekuće godine	1.534,6	-4.615,8	-400,8

Tablica 4. Račun dobiti i gubitka banaka, u milijunima kuna i postocima,

Izvor: <https://www.hnb.hr/> (04.09.2016.)

Na kraju prethodne godine, veći dio sustava, 15 banaka poslovalo je s gubitkom u ukupnom iznosu od 5,6 mlrd. kuna, dok je preostalih 13 banaka ostvarilo samo malo više od 0,5 mlrd. kuna dobiti. Kao što je već spomenuto, ključan utjecaj na visinu gubitka imali su troškovi povezani s kreditima vezanima uz švicarski franak, kojima je bilo izloženo 12 banaka. Samo su četiri među njima zbog tih troškova naposljetku završile u gubitku, dok su nasuprot tome tri banke unatoč visokim iznosima tih troškova ostvarile pozitivan financijski rezultat. Kod preostalih banaka ti su troškovi bili ključna, ali ne i jedina odrednica njihova negativnoga poslovnog rezultata.

Iz tablice 4. je vidljivo kako su najsnažniji negativan utjecaj na račun dobiti i gubitka imali troškovi ispravaka vrijednosti i rezerviranja, koji su u odnosu na 2014. godinu viši za 6,6 mlrd. kuna ili čak 122,9%. Za taj iznimno snažan rast u cijelosti su bili zaslužni troškovi rezervacija za konverziju kredita, koji su iznosili 6,8 mlrd. kuna. Osim iskazivanja učinka konverzije, još je jedna izvanredna zakonska mjera, ona o zamrzavanju otplatnog tečaja na 6,39 kuna za švicarski franak povećala troškove banaka za 223,4 mil. kuna. Ti gubici su, uz porast ostalih gubitaka od ugrađenih derivata kojima su banke prilagođavale valutne pozicije, najsnažnije negativno utjecali na visinu neto ostalih nekamatnih prihoda. Naposljetku su neto ostali nekamatni prihodi banaka bili manji za 309,7 mil. kuna ili 27,9%, što se potom u strukturi ukupnoga operativnog prihoda odrazilo na daljnji pad njihova udjela na samo 5,6%.

S druge strane, neto kamatni prihod bilježi porast u odnosu na 2014. godinu, za 279,0 mil. kuna ili 2,7%, što je dodatno povećalo njegov udio u ukupnome operativnom prihodu banaka na 73,4%. Navedeni se rast neto kamatnog prihoda i nadalje zasnivao na razlici u dinamici kretanja kamatnih troškova i kamatnih prihoda. Na negativna kretanja kamatnih prihoda pojedinačno najsnažniji utjecaj imali su kamatni prihodi od kredita, koji su se smanjili za 776,4 mil. kuna ili 5,0%, a potom i kamatni prihodi od dužničkih vrijednosnih papira za 212,6 mil. kuna ili 13,9%.

Najveće smanjenje kamatnih prihoda od kredita ostvario je sektor trgovačkih društava 405,9 mil. kuna ili 8,6%. Kamatni prihodi od kredita sektoru stanovništva niži su u odnosu na 2014. godinu za 307,0 mil. kuna ili 3,7% zbog smanjenja većine vrsta kredita. Usprkos smanjenju, krediti sektoru stanovništva i nadalje su najvažniji kamatni prihod banaka, koji je činio 54,0% ukupnih kamatnih prihoda od kredita, a slijedili su kamatni prihodi od kredita trgovačkim društvima s 29,4% i državnim jedinicama s 14,2%. Isto tako i kamatni prihodi od

kredita državnim jedinicama niži su za 56,3 mil. kuna ili 2,6%, uglavnom pod utjecajem pada kamatnih stopa, s obzirom na to da je ukupna razina kredita tom sektoru zadržana gotovo nepromijenjenom, dok je kvaliteta kredita poboljšana.⁷⁰

4.3. RAZLIKE SREDIŠNJE BANKE U ODNOSU NA POSLOVNE BANKE

Središnja banka se u svakom sustavu po mnogo čemu bitno razlikuje od ostalih banaka. Jedina je institucija koja ima ekskluzivno pravo i monopol emisije novčanica, odnosno primarne emisije. Iako svojim poslovanjem može ostvariti profit, nije joj primarni cilj maksimalizacija profita, kao što je to slučaj kod banaka i drugih financijskih institucija. Kao što je više puta spomenuto, temeljni cilj središnje banke je očuvanje stabilnosti cijena, odnosno niske stope inflacije. Između ostalog, u praksi brojnih središnjih banaka mogu se naći i drugi ciljevi, kao što je očuvanje stabilnosti financijskog sustava, postizanje stabilnosti kamatnjaka, postizanje visoke razine zaposlenosti i dr.

Vrlo zanimljiva činjenica jest da središnja banka ima neograničenu kreditnu sposobnost. Zbog ove činjenice, središnja banka može odobriti kredite iz primarne emisije u iznosu koji nije uvjetovan prethodno prikupljenim izvorima sredstava. To dakako znači i da je kreditni potencijal ove banke neograničen jer središnja banka jednostavno stvara novac pa nikada ne može biti nelikvidna. Suprotno tome, poslovne banke prvo moraju prikupiti izvore sredstava u obliku depozita, primljenih kredita ili kapitala, a tek onda formirati višak likvidnosti iz kojega se odobravaju krediti. Drugim riječima, kod poslovnih banaka veličina i struktura pasive određuje veličinu i strukturu aktive, a kod središnje banke je obrnuta situacija, veličina i struktura aktive određuje veličinu i strukturu pasive. Dakako, još jedna bitna razlika je i ta što poslovne banke obavljaju i kratkoročne i dugoročne poslove, dok središnja banka obavlja samo kratkoročne poslove.⁷¹

⁷⁰ Bilten o bankama, Hrvatska narodna banka, Zagreb, 2016.

⁷¹ Lovrinović, I., Ivanov, M.: Monetarna politika, RriF plus, Zagreb, 2009.

5. ZAKLJUČAK

Na kraju samog rada može se konstatirati kako bankarski sustav predstavlja neizostavni dio svakod suvremenog bankarstva. Gotovo svaki pojedinac se vrlo često susreće sa širokim asortimanom bankarskih proizvoda i usluga, a poduzetnicima i drugim raznim institucijama i organizacijama je poslovanje nezamislivo bez suradnje s bankama. Bankarski sustav je vrlo raznolik i danas postoje razne specijalizirane bankarske ustanove.

Temelj svakog bankarskog sustava je središnja banka. Ona je ta koja „stvara“ novac, odnosno vrši primarnu emisiju novca i o njoj je ovisan cjelokupni bankarski sustav jer je ona ta koja diktira pravila i opravdano ju još nazivaju i „banka svih banaka“. Postoje još i depozitne banke, kreditne banke, štedionice, univerzalne banke te još razne podjele unutar podjela, no o tome je već bilo riječi.

Ono što vrijedi za sve banke bez izuzetka su načela kojima se svaka banka mora voditi u okviru svoga poslovanja. Ova pravila su donešena iskustveno, razvijajući se dugi niz godina kroz bankarsku praksu. S druge strane, postoji širok spektar bankarskih poslova i tu ponovno nastaju brojne podjele i specijalizacije pojedinih banaka samo na određene vrste poslova. Poslovi banaka mogu biti aktivni, pasivni, vlastiti, posrednički i dr. U okviru svog poslovanja banke se često susreću i s brojnim rizicima. U toj konstantnoj borbi, banka se na razne načine nastoji protiv njih boriti i zaštititi. Najprisutniji i najopasniji su kreditni rizik, tržišni rizik te operativni rizik.

Svaki bankarski sustav se sastoji prvenstveno od središnje banke, koja je na vrhu hijerarhije, a zatim još i od poslovnih banaka, raznih štedionica i sl. I u nas je tako. Ulogu središnje banke u Republici Hrvatskoj obnaša Hrvatska narodna banka, a uz nju na tržištu djeluje još i dvadeset i sedam poslovnih banaka, jedna štedna banka te pet stambenih štedionica. Središnja banka osnovana je osamostaljenjem naše zemlje, davne 1990. godine i u svome radu je samostalna i neovisna, a izvješća podnosi Hrvatskom saboru. Također, ulaskom u Europsku uniju, postala je dijelom Europskog sustava središnjih banaka, čijih se pravila mora pridržavati, ali i pravila Europske središnje banke.

Za ostatak bankarskog sustava, prethodna godina ništa dobrog nije donijela. Poslovno bankarstvo ostvarilo je nezabilježene gubitke, uglavnom kao posljedicu izvanrednih troškova zbog primjene zakonskih izmjena po kreditima vezanima uz švicarski franak. Ukupni prošlogodišnji gubitak poslovnih banaka iznosio je nešto više od 5 mlrd. kuna. Priličan je to gubitak banaka jer nakon perioda oporavka, uslijedio je ponovno nikad prije zabilježeni gubitak. No, nije sve tako crno, pravilnom politikom te ispravnim odnosom prema situaciji vezanoj za švicarski franak, stvari se mogu postepeno ispravljati u godinama koje slijede. Vodstvo i guverner Hrvatske narodne banke uvijek su bili na visokoj razini, stoga nesumnjivo će znati naći izlaz i iz ove negativne situacije.

LITERATURA

Knjige:

1. Božina, L.: Novac i bankarstvo, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula, 2008.
2. Gregurek, M., Vidaković, N.: Bankarsko poslovanje, RriF plus, Zagreb, 2011.
3. Leko, V., Božina, L.: Novac, bankarstvo i financijska tržišta, Adverta, Zagreb, 2005.
4. Lešić, Z., Gregurek, M.: Financijske institucije i tržišta, Visoka škola za poslovanje i upravljanje „Baltazar Adam Krčelić“, Zaprešić, 2014.
5. Lovrinović, I., Ivanov, M.: Monetarna politika, RriF plus, Zagreb, 2009.
6. Perišin, I., Šokman, A., Lovrinović, I.: Monetarna politika, Fakultet ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“, Pula, 2001.
7. Rose, P.S.: Menadžment komercijalnih banaka, Mate, Zagreb, 2003.
8. Srb, V., Matić, B.: Bankarsko poslovanje, Ekonomski fakultet u Osijeku, Osijek, 2003.

Članci i publikacije:

1. Bilten o bankama, Hrvatska narodna banka, Zagreb, 2016.
2. Milinović, A.: Bankarska Garancija, Visoki trgovački sud RH, Zagreb, http://www.vtsrh.hr/uploads/Dokumenti/bankarska_garancija.pdf (15.8.2016.)
3. Šarlija, N.: Predavanja za kolegij „Kreditna analiza“, Ekonomski fakultet u Osijeku, 2008.

Zakoni:

1. Zakon o Hrvatskoj narodnoj banci (NN 75/08, 54/13)
2. Zakon o porezu na dohodak (NN 177/04, 73/08, 80/10, 114/11, 22/12, 144/12, 43/13, 120/13, 125/13, 148/13, 83/14, 143/14, 136/15)

Internet:

1. Aktivni bankovni poslovi, <http://www.poslovni.hr/leksikon/aktivni-bankovni-poslovi-481> (13.8.2016.)
2. Bankarstvo, <http://limun.hr/main.aspx?id=27399> (29.7.2016.)
3. Blagajnički zapis, <http://limun.hr/main.aspx?id=27628> (7.7.2016.)

4. Ciljevi monetarne politike, <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/monetarna-politika/ciljevi> (21.8.2016.)
5. Depo posao, <http://limun.hr/main.aspx?id=16863&Page=> (15.8.2016.)
6. Dionica, <http://limun.hr/main.aspx?id=16870> (9.7.2016.)
7. Ekonomija i bankarstvo, <http://ekonomija-banke.blogspot.hr/2012/11/povijesni-razvoj-bankarstva-u-hrvatskoj.html> (1.8.2016.)
8. Leksikon – središnja banka, <http://www.poslovni.hr/leksikon/sredisnja-banka-1083> (3.8.2016)
9. Likvidnost, <http://limun.hr/main.aspx?id=10101> (6.7.2016.)
10. Međunarodne pričuve RH, <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/medunarodne-pricuve/meunarodne-pricuve-rh> (25.8.2016.)
11. O Hrvatskoj narodnoj banci, <http://old.hnb.hr/o-hnb/h-opis-hnb.htm> (21.8.2016.)
12. Obveznica, <http://www.poslovni.hr/leksikon/obveznica-987> (9.7.2016.)
13. Okvir monetarne politike, <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/monetarna-politika/okvir-monetarne-politike> (25.8.2016.)
14. Pasivni bankovni poslovi, <http://limun.hr/main.aspx?id=33024&Page> (9.7.2016.)
15. Pasivni bankovni poslovi, <http://www.poslovni.hr/leksikon/pasivni-bankovni-poslovi-1815> (7.7.2016.)
16. Platni promet, <http://limun.hr/main.aspx?id=22599> (15.8.2016.)
17. Rentabilnost (profitabilnost), <http://limun.hr/main.aspx?id=13823&Page=> (6.7.2016.)
18. Rizik, <http://limun.hr/main.aspx?id=24911> (18.8.2016.)
19. Rizik, <https://burza.com.hr/portal/rizik/5749> (18.8.2016.)
20. Savjet i rukovodstvo, <https://www.hnb.hr/o-nama/funkcije-i-struktura/savjet-i-rukovodstvo> (22.8.2016.)
21. Što je kredit?, <http://www.hife.hr/sadrzaj/kredit/1> (13.7.2016.)
22. Uloga HNB-a, <https://www.hnb.hr/o-nama/funkcije-i-struktura/uloga> (21.8.2016.)